

A MI FÜRDŐINK.

AZ «ERDÉLY» FÜRDŐÜGYI MELLÉKLETE.

AZ E. K. E. BALNEOLOGIAI SZAKOSZTÁLYÁNAK ÉRTESÍTŐJE.

1902.

SZERKESZTI: HANKÓ VILMOS dr., A SZAKOSZTÁLY TITKÁRA.

I-SŐ SZÁM.

Füzdőink és az Erdélyi Kárpát-Egyesület.

Irta: Hankó Vilmos dr.

A mai társadalomnak életszükséglete a nyaralás. A tavasz verőfénye alig áradt szét a természetben, a városi ember már is keresve-keresi a helyet, a hol az életnek forrásait — a tiszta, üde levegőt, a napfényt s a föld mocsoktalan mélyéből felbugygyanó forrásvizet — a maguk hamisítatlan tisztaságukban feltalálja; hol e mellett a lakás kényelmes és egészséges, az élet jó és olcsó, hol négy hetet eltölteni igazi öröm és élvezet, pihenése testnek és léleknek.

Erdélyben nem egy fürdő van (*Borszék, Előpatak, Tusnád*), a mely a fejlődés magas fokán áll; olyan pedig éppen sokat ismerünk, a melyben meg van a fejlődésnek minden feltétele (*Sztojka, Kovászna, Bázna, Korond, Bálványos, Maros-Ujvár, Vizakna, Kolozs, Feredő-Gyógy, Torda, Málnás, Kereszténysziget, Szováta, Büdöspatak, Homoród, Borberek, Sugás, Zajzon* stb.)

E kategoriába tartoznak még: a Marosvásárhely mellett fekvő *Csete-féle sósfürdő* és a Székely-Udvarhely szomszédságában levő *Gergely-féle sósfürdő* is; pusztán csak fürdővel bíró, de szépen fejlődő telep mindakettő.

A fürdők egész sora van meg, a melyek évek óta nem haladnak; tehát elmaradtak. Ezeket már segíteni alig lehet; de nem is érdemes; mert istápolásra csak az a fürdőtulajdonos méltó, a ki magamagát el nem hagyja.

Haladó fürdőink birtokában módunkban van minden külföldivel szemben fürdőt állítani, a melynek gyógyítóhatása nem kevesebb amazokénál.

Gyógyító forrásaink száma meg éppen témérdek. Kitűnő összetételű és jól kezelt vizeink: a *borszéki*, a giesshübelivel és bilinivel egyenlő értékű *bodoki Matild*, a *répáti*, a *sztojukai*, a *korondi*, az *erdővidéki Baross*, a *kovásznai*, az *előpataki*, a *málnási Mária-forrás*, a *borhegyi*, stb. Még ez év folyamán egy új forrás vize kerül a forgalomba: a *felső-*

rákosi alkalikus vasas savanyúvíz forrás vize. A víz kvalitása kitűnő, kezelése mintaszerű. Itt felsorolt vizeink között is mindenki megtalálhatja azt, a melynél beteg, lankadt, vagy törődött teste erőt és újulást nyerhet.

Füzdőügyünk mai fejlettsége mellett is 30,000 magyar család időzik a külföld különböző fürdőhelyein. 48 millió koronát képvisel, mit a magyar családok nyaralás, fürdőzés címén évenként külföldre visznek. Tömérdek vizünk daczára egy millió korona értékű külföldi ásványvizet hozunk be; ebből 800,000 koronát Ausztriának fizetünk, leginkább luxuszvizekért, a melyekkel szemben az egyenlő értékű vizeknek egész sorát állíthatjuk.

A magyar fürdők és ásványvizek mellőzésének oka azoknak szélitiben elterjedt rossz híre. A magyar fürdőkről és ásványvizekről szárnyra kelt hiesztelések: hogy a magyar fürdők inkább mulató-, mint gyógyító-helyek, semmi kényelmet nem nyújtanak, a tulajdonos prédának nézi a vendéget, kit zsarol, kifoszt, hogy minimális befektetése után lehetőleg nagy jövedelmet erőszakoljon ki.

Az E.K.E.-nek jelentékeny része van abban, hogy azok az idők, a midőn ezeknek a hieszteléseknek tényleg volt alapjuk, jórészen a múlt emlékei közé kerültek.

11 esztendeje foglalkozik az E.K.E. az erdélyi fürdőkkel és ásványvizekkel; 11 esztendeje fáradozik, hogy azokban, kik gazdasági életünknek ezen a mezején dolgoznak, öntudatra hozza, hogy a természet ajándékát tudással és munkával hogyan lehet még értékesebbé tenni. (Lásd az E.K.E. fürdőkönyvtárának „A fürdők helyes berendezése és az ásványvizek okszerű kezelése“ című kötetét.)

11 esztendeje hirdeti magyar, német és oláh kiadványaiban az erdélyi fürdők és ásványvizek kiválóságát, hogy gyümölcsözőkké tegye azokat nemcsak a közönségre, hanem a nemzet közvagyonára is.

11 esztendeje egyengeti az utat az erdélyi ásványvizeknek a hazai és külföldi piaczon való térfoglalására, hogy értéküknek megfelelő helyet biztosítson számukra a hasonló természetű ásványvizek sorában.

A dolog természetéből folyik, hogy munkálkodásának eredménye nem lehet szembe-

tűnő. Itt előtérbe kerülnek megváltoztatni, vérben gyökerező tulajdonságokat átformálni képtelenség. Mindazáltal megelégedéssel konstatahatja, hogy működése rövid ideje alatt tevékenysége tárgyát sikerült közelebb hozni a mívelt magyar közönség lelkéhez. Abban is része van, hogy egyik-másik fürdő berendezése, egyik-másik forrásnak a kezelése ma a balneotechnika niveauján áll. Rajta leszünk, hogy a fejlődés természetes prozessusa itt is érvényesüljön; hogy a mit közelebb hoztunk a publikum lelkéhez, az iránt az érdekeltséget felkeltsük, a figyelmet ébren tartjuk, azt forgalomba hozzuk, megszeretessük, népszerűvé tegyük.

A ki nem felületesen ítél, az tevékenységünk eredményét készséggel méltányolja; így a nagyobb apparatussal dolgozó, az erősebb karokkal rendelkező országos Balneologiai Egyesület, a mely tevékenységünket dicséri, sikereinken örvend, egyes kérdésekben egyesületünk balneologiai osztályának kompetenciáját elismeri. Nem egyszer élveztük a belügy- és földmívelési minisztériumnak működésünk eredményét elismerő méltánylását is.

Az idővel Egyesületünk is egyre nagyobb feladatokat tűzött ki megoldásra.

Áthatva a Székelyföld érdekében indított akció fontosságától, a székely fürdők és ásványvizek ügyében teljesítendő munkákból az E.K.E. balneologiai szakosztálya is kiveszi a maga részét, a mennyiben „Az erdélyi fürdők és ásványvizek, különös tekintettel a Székelyföldre“ munkát írat, a helyszínén végzett, a tulajdonosokkal s az ásványvíz nagykereskedőkkel folytatott tanulmányok alapján kutatja, hogyan lehetne a székely ásványvizek

forgalmat fokozni; június folyóiban a székelyfürdőket a székesfőváros közönségének színes vetített képekben bemutatja. A színes üvegeképeket előkelő festőkkel az E. K. E. nagy áldozattal most készítetteti.

E helyen az Egyesületnek még egy új alkotásáról kell megemlékeznünk; értjük a fürdő-irodát.

Egyesületünk, hogy kontaktusba hozza a fürdőt a mívelt magyar közönséggel, a fővárosi osztály titkári hivatalával kapcsolatban irodát szervezett.

A magyar ember vérében gyökerező kényelem-szereteténél fogva nem jár utána az előtte ismeretlen magyar fürdőnek és ásványvíznek. Minek is, a mikor a külföldi prospektusokat — a melyek kínálva-kínálják az alkalmat a jó és olcsó nyaralásra — kéretlenül kapja. Az idegen fürdők és ásványvizek után tudakozódni nem kell; ölébe hullnak a pompásabbnál-pompásabb képekkel illusztrált, remek kiállítású prospektusok, a melyek kézen fogva vezetik egész a fürdőig; a melyekben a legapróbb részletekig le van írva az útvonal, a kiadás, a mi a fürdőn várja az embert, a betegség, a melyet a fürdő gyógyít.

A magyar fürdők prospektusait sokszor még utánjárásra sem kapja meg az ember. Ha esetleg meg is kapja, az vagy elavult, vagy hézagos, a melynek nyomán kockázat a fürdőt felkeresni.

Az E.K.E. fürdőirodája készletben tartja a magyar fürdők prospektusait. Az iroda fürdő-törzskönyvében az érdeklődő minden partolásra érdemes magyar fürdőről és ásványvízről megtalálja mindazt, a mit — hogy a fürdőt felkereshesse, a vizet használhassa —

Járcza.

S z o v á t a.

Irta: **Hankó Vilmos dr.**

Málságos természet csodája! Csoda mint látvány, csoda mint tünemény.

Egy nyolcz kat. hold kiterjedésű pompás tó; vize kék, mint az égboltozat, tiszta és átlátszó, mint a tószéli vadvirág kelyhén rezgő harmatcsepp.

A tó vize nem édes, hanem erősen sós (egy liter vízben 231 gramm a konyhasó). Halak, vízi állatok nem játszadoznak habjaiban; ha benézünk csillogó vizébe, nem találunk benne semmi életet. A 10—12 méter mély tó ott ring, mint egy tükör a fehér sósziklák tövében; sósziklák s lombos fákkal sűrűn benőtt hegyek néznek le kaczer tükörébe.

A víz hőmérséklete másfél méternyi mélységben 65° C. Egynegyed méter mélységben megközelítőleg olyan hőmérsékletű, mint a legalsó vízréteg (41° C.) Másfél métertől le-

felé ugyanis a hőmérséklet fokozatosan alászáll. Ez a tó, mely hőmérsékleti viszonyait illetőleg páratlanul áll Európában, a nagy jövőre hivatott szovátai fürdő középpontja és legfőbb ékessége.

Ezen a tavon az u. n. Ilyés-féle Medve-tón kívül egész sorával találkozunk itt a meleg sós-tavakkal.

De sós itt minden, a víz, a föld, a levegő is. A föld, a melyen járunk, egy tengerrész sógazdagságát rejti magában. Sót izzad ki a föld, sóval vegyes az út pora, sótartalmuak a források, a kútak vize sós ízű, márványfehér síma sóhegyek törnek ki a földből, sósziklákkal viaskodik a hegyről lesiető csermely patakzó vize.

Ezek a messziről feltűnő, fényes oszlopokat, várromokat, üregeket, barlangokat alkotó, finoman barázdált, csillogó, hófehér sósziklák is figyelemreméltó természeti ritkaságok.

A sónak ilyen mértékben való fellépése — Erdély többi sósfürdőiben s az osztrák sósfürdőkben szerzett tapasztalataink tanúsága szerint — kizárja a növényi tenyészetet. Szovátán a sóstavakat a legbujább vegetáció veszi körül, a sósziklákat évtizedes fák lombkoszorúja övezi.

Nagykiterjedésű meleg-, helylyel-közzel forró sóstavak, tiszta levegő, lombos erdő, virágos mező, gyönyörű vidék, természet-ritkaságok: ime, a jószágos természet ingyen aján-dékai.

tudni óhajt. Megtalálja az útirányt, az utolsó vasúti állomást, a fürdőkhöz juthatás módját, a berendezést, az ott reávaró költségeket az utolsó fillérig, a gyógyító hatást, a forgalomban levő ásványvizek árát, a raktárak helyét, továbbá azt, hogy a fürdő, ásványvíz milyen külföldi fürdőket, ásványvizeket pótol.

A törzskönyv adatainak kiegészítői a fürdőfényképek. Prospektust, törzskönyvet, fényképeket teljesen díjtalanul használhatja, ki a fürdők dolgában tájékozódni kíván.

Bár irodánk teljes erejével rajta van, hogy a magyar fürdőknek jó tulajdonságai, előnyei a hír szárnyára kerüljenek, még sem teszi nélkülözhetővé a körültekintő reklámot. A fürdőiroda azonban ez ügyben is, mint minden másban kezére jár a fürdőknek. A napi-sajtóban, a melynek szava a legmesszebbre hat, az orvosi lapokban előnyös hirdetési feltételeket eszközöl ki, a hirdetések szövegét megszerkeszti, rajta lesz, hogy az orvos, a közönség minél többször hallja, olvassa: csak magyar fürdőbe küldjük betegeinket! csak magyar fürdőbe menjünk! a sajtó kritikáit, megjegyzéseit számon tartja, — s a mennyiben az ügy érdeke megkívánja, — ezeket szóvá teszi. Az iroda és a fürdő között az osztály hivatalos lapja: az „E.K.E.” közvetíti az érintkezést.

A haladás útján olyan stációhoz érkezünk, a hol megállapodhatunk. Megállapodtunk, nem pihenésre, hanem, hogy visszatekintsünk. A hátrahagyott út bizalmat kelt bennünk a mi erőnkben, az Erdélyi Kárpát-Egyesület erejében. Isten nevében haladjunk tovább!

De lássuk most az ember munkáját!

Szováta két részből áll: az alsó- és felső-telepből. Az alsó még abból a időből való, a mikor az emberek úgy gondolkodtak, hogy a fürdőhöz nem kell más, csak víz. Midőn a felsőt építették, akkorra a felfogás oda módosult, hogy a fürdőben nemcsak víznek kell lenni, hanem kényelemnek, ezenkívül kifogástalan ellátásnak, kitűnő orvosi vezetésnek is.

A különböző időkben uralkodó telfogásoknak megfelelően formálódott az alsó- és felső-telepnek a képe.

Rozzant, szegényes felszerelésű lakó- és fürdő-házak melyek rosszul záró ajtóit és ablakai között sokszor hideg szél bújdosik. Düledező, kényelmetlen fürdőkabinok, szennyes és szűk fürdő-medencék, étkezőhelyiségek, az útszéli mélyedéseket kitöltő mocsarak, úttalan, sáros utak. Ez az alsó-telep.

Lombos erdő tisztásán, szelektől védett helyen elegáns szálló, a legnagyobb kényelemmel berendezett vendégszobákkal, étkezőhelyiségekkel. Nagyvárosi kényelem, elegancia a vadon kellős közepén. Közéleben a Medve-tó felett meleg fürdőház, célszerű berendezéssel; a jól felszerelt szobák pompás kádjaikat a tó forró vízrétegéből felemelt víz táplálja. A tó partján is kényelmes fürdőszobák, a tóban való fürdéshez. Ez meg a felső-telep.

Szováta a természet jóvoltából minden feltétel megvan

Balneologiai tanulmányút Erdélyben.

— A budapesti orvosi kör kirándulása 1901-ben. —

Közli: Hainiss Géza dr. m.-tanár.*)

I.

Midőn néhány év előtt indítványomra a tisztelt havi ülés elhatározta, hogy hazai fürdőinknek a lehetőség szerint való fellendítése érdekében évenként néhány fürdőt meglátogatunk, hogy személyes tapasztalataink alapján győződünk meg azok higienikus viszonyairól, forrásairól, berendezéséről, lakás- és ételmezési viszonyairól, meg voltam győződve arról, hogy ezen látogatások alkalmával kifejezett kívánságaink és az esetleg talált hiányok feltárása, valamint az előnyök feltűntetése meg fogják győzni a fürdők vezetőségeit látogatásaink elvitázhatlan őszinteségéről, hasznosságáról s a találtak alapján foganatosítandó módosításoknak, az előnyök miként való helyes felhasználásának szükségességéről; reményem erős volt, hogy ezeket azután a vezetőségek megszívlevén, a szükségesnek hangoztatott munkákat végre is fogják hajtani. Eddigi értesüléseim azt mutatják, hogy mult kirándulásaink meghozták legnagyobb részükben az eredményt, a miért is nyugodt lelkiismerettel tekinthetünk vissza munkánkra s bátran állíthatjuk, hogy eszménk nem torz, de valójában egészséges gyümölcsöt terem. Hazafias örömmel hozhatjuk meg tehát ezentúl is anyagi, időbeli és testi fáradtsággal járó áldozatainkat. —

Sokat hallunk érintkezéseink közben, sokat olvassunk a nagy számmal levő fürdők prospectusaiból s e közben képzeletünk előtt, minden tekintetben megfelelő, minden, a fürdőt felkereső és szükségű beteg kényelméről és gyógyulásáról a legmesszebbmenőleg gondoskodó gyógyhely vonul el. Több évre terjedő tapasztalatainkra hivatkozva azonban azt mondom, hogy azok,

*) Előterjesztette az Orvosi Kör-ben. Közöljük az érdekes és tanulságos munkát a fürdő tulajdonosok okulására. Szerk.

arra, hogy itt virágzó fürdő- és turista-telep létesüljön. Tájakban elragadóan szép, természeti kincsekben gazdag földje a turistáságnak jutalmazó, az egészségnek balszam, a léleknek üdülés, a szemnek gyönyörűség.

A modern élet minden értéket forgalomba hoz, a mi kelendő. Pénzre váltja fel a vizet, tájszépséget, természeti ritkaságot, sőt még a levegőt is.

Külföldi példák mutatják, hogy egy fürdő milyen bőséges kereseti forrása lehet egész vidékeknek, hogy látogatott fürdőhely ott is jólétet varázsol, hol az anyaföld mostoha mivelőivel szemben.

Hogy Szováta természeti kincsei sem fognak tovább parlagon heverni, hanem tevékeny tényezői lesznek Maros-Torda vármegye gazdasági fellendülésének, az iránt biztosítékot nyújt az a komoly akció, a melyet a megye főispánja, Sándor János, Szováta fejlesztése érdekében indított. Megszoktuk, hogy a mibe dolgoz kezével, okos szavával, célutadat munkájával, fáradhatatlan tevékenységével hozzáfogott, annak biztos siker jár a nyomában. Ő bizton meg fogja találni a nyitját annak, hogy a természetnek e csodás ajándékát tudással és munkával hogy kell igazán gyümölcsössé tenni; gyümölcsössé az örök szépben gyönyörködő emberekre, a gyógyulást kereső szenvedő emberiségre, gyümölcsössé a megyére és lakóira nézve.

A feladatok egész sora vár a főispánban végrehajtóra

míg egy csekély részben megfelelnek a valóságnak, addig másrészt sokkal többet, sőt egyes esetekben sokkal kevesebbet mondanak, mint a hogyan tényleg vannak. Ha semmi más, maga ezen értékes és az orvosra nézve eléggé meg nem becsülhető tapasztalás is jogosulttá és indokolttá teszi balneologiai tanulmányútunkat nemcsak saját, de a fürdők, valamint betegcink érdekében is.

Már eddigi útjaink alkalmával is láttuk, mily gazdag az ország gyógyforrásokban, mostani útunk eredménye pedig fényesen igazolta azt, hogy az erdélyi részekben mérhetlen kincsek hevernek, melyek szakszerűen és kényelemmel berendezve, czéltudatosan kihasználva, Magyarország fürdőviszonyait ama magaslatra emelnék, melyen a külföld hírneves nagy fürdői állanak és bátran merem állítani, hogy természeti kincsekben ezen alig ösmert fürdők sokkal gazdagabbak, mint a külföld leghiresebb gyógyhatású helyeinek legnagyobb része. —

A hosszú, fáradságos és kissé költségesebb útra nem remélt számmal jelentkeztek a kartársak, úgy, hogy huszonketten indultunk el. Bár ismétlésbe esem, mégis örömmel ragadom meg az alkalmat annak kijelentésére, hogy ismét olyan társaság állott össze, mely a komolyt a kedélyessel jó harmoniába bírta hozni s a kartársi viszonyt teljesen át tudta érezni, miért is útunk egész ideje alatt társaságunk minden tagja az egymás iránt való őszinte bizalmat és tiszteletet tapasztalhatta.

Kitűzött programunkat minden részletében pontosan végrehajtottuk, nem mulasztottunk el belőle semmit, de meg sem is toldhattuk valamivel. Nem mulaszthatom el hálás köszönetet mondani útítársaimnak ama kellemes és kitűntető formában érvényesült bizalomért, melyet útunk egész tartama alatt velem szemben tanúsítani szivesek voltak; hálás köszönettel tartozom Sümegi és Glasz barátainak, kik kipróbált energiával vettek részt a szervezés munkájában és az utazásnál előfordult sokféle tennivalók teljesítésében. Meleg köszönet illeti a magyar államvasútak igazgatóságát, a mennyiben lekötözött szivességgel bocsájtott rendelkezésünkre kedvezményes utazási jegyeket, valamint egy nagy kocsit, melyben utazásunkat kényelmesen tehetjük meg. A kiránduláson résztvett kartársak állandóan tapasztalták, hogy a fürdő-igazgató és fürdő-orvos urak mindenütt a legnagyobb előzékenységgel fogadtak és

a felső- és alsó-telepnek egy kézben egyesítése.*) Az alsó-telepen fürdő-, szálloda építése, hol a nehezebb beteg egy fedél alatt találja a lakószobákat, az étkező- és társalkodó helyiségeket. Új melegfürdő-ház, hidegfürdő-medenczék, villaszerű lakóházak építése. Gondoskodás az iránt, hogy a lakóházakat a fürdőkkel s mindazon épületekkel, hol a vendég a nap folyamán megfordul, kövezett, sártól mentes út kösse össze s hogy a mocsarak kiszárástassanak. Állandó fürdőorvosi állomás létesítése, hogy az orvos ezeknek a meleg sóstavaknak eddig kevésbé ismert élettani hatását tanulmányozza.

Fürdőügyünk mai fejlettsége mellett is 80 ezer magyar család idézik évenként a külföld különböző fürdőhelyein. 84 millió koronát képvisel, mit a magyar családok nyaralás, fürdőzés czimén évenként külföldre visznek.

Hitem szerint nem tartozik a lehetetlenségek sorába módját ejteni annak, hogy a fürdőt kereső magyar közönségnek legalább egy része a forgalmi utak közelébe eső s természeti kincsekben és gyógyító tényezőkben különösen gazdag Szováta felé vegye útját. Maros-Torda vármegye főispánjának ebbeli fáradozásait kísérje Isten áldása!

*) Ez azóta meg is történt A felső telep tulajdonosa: Illyés Lajos nagybirtokos örök áron megvásárolta az alsó telepet. Szováta fejlődése biztosítva van. Szerk.

kalauzoltak bennünket s készséggel szolgáltak minden a fürdőre vonatkozó kérdésben részletes felvilágosításokkal. A megtekintett fürdők vezetőségei részéről ez alkaiommal is örvendetes jelét láttuk annak, hogy nemcsak irányú törekvéseinket helyeslik, méltányolják s azok fontosságát átérzik. Jutalom ez nekünk a jelenre s buzdítás a jövőre, hogy kijelölt útunkról le ne térjünk s fokozott erővel folytassuk munkánkat, mely önzetlen, tudományos és hazafias.

Julius hó 4-én este indultunk el a fővárosból s 5-ikén reggel érkezünk első állomáshelyünkre Marosújvárra, mely a vasúti állomástól mintegy 10 -- 15 percznyi távolságban fekszik.

Megérkezésünk után Bikfalvy Károly bánya- és fürdő-orvos, valamint Schramek Viktor sótárnok, Szabó Albert főmérnök és Magyar mérnök urak szives kalauzolása mellett azonnal megkezdettük szemlénket. Először a sóbányába mentünk, mindannyian bányász köpenyt és kalapot öltvén, némi szokatlan érzéssel haladtunk a füstölő kémény által jelzett épület felé, — melyből a föld gyomrába óhajtottunk leszállani. A telep nagy udvarának jobb oldalán fehéres szürke, kemény és óriási terjedelmű ásványtömeg köti le figyelmünket, mely földdel kevert só s használatra nincs bocsájtva. Évtizedek óta áll már itt, folyvást szaporodik s az idő viszontagságaira bízva van átadva az igen lassú enyészetnek. Ezen u. n. „gorcz“-ot elhagyva, beléptünk a gépházba, melynek egyik csarnokában várt reánk az akna nyílása fölött álló és gőzerővel berendezett emelőgép. Megmagyarázhatlan idegen belső érzés ural bennünket, midőn a kezében égő mécszet tartó mérnök felhívására ötösével beülünk a kosárba, mely a következő perczen megindult, egy szempillantás alatt eltűnik a fenmaradtak szemei elől, hogy a 60 méter mélységben levő kiszállónál megálljon. Kiszállva, sötét folyosóhoz jutunk, melynek végén csodálatosan pontos, függélyes vonal jelzi a só és kőzetréteg határát. Ezen vonalón túl csak kőzet, innen pedig csak só. A folyosót elhagyva, kijutunk a sóbirodalomba, a már kivágott óriási üregek boltozata alá, hol köröskörül csekély szélességű, fából készült karzaton vezet útunk hosszú időn keresztül, míg végre keskeny csigaszerű lépcsőhöz jövünk, mely a 96 méter mélységben jelenleg folyó sófejtő munkához vezet le.

A látvány, mely a karzatról szemünk elé tárul, leírhatatlan. Mi a halvány pislogású bányamécs világítása mellett a magasságban, a mélységben pedig a villamvilágítás mellett dolgozó bányászok, kik mint apró gyermekek látszanak és csákányaik aczélos csengése árulja el, hogy ott a mélységben nehéz munkát végző bányászok igyekeznek a só országának határát mélyíteni és szélesíteni. A templomszerűen kivágott bányatúr, minő itt a Stefániai bányában ezidőszent 4 van, teljes pompájában áll, most már a lépcsőzet alját elérve, szemünk előtt s ha az imént elhagyott karzatra feltékinünk, bizonyos borzalom fogja el egész lényünket a sófalból kiálló keskeny deszka-folyosó láttára. Az óriási tárnán végig haladva, találjuk az ima-helyet, honnan a bányászok munkájuk kezdetén és végén a Teremtőhöz küldik napi imájukat, majd tovább haladva, néhány markos, izmos, sáppadtarczu bányász mutatta be a sópad és a sókoczká kifejtését, melynek szemlélése közben a tárna elenkező végén, mintegy a félmagasságban, felzendült a bányászok hatalmas zenekara, melynek akkordjai a félelmetes acustica által megsokszorozódott erővel jutottak füleinkhez. Majd felhaladtunk a sóból mesteri módon kivágott nagy táncsterembe, hol a zenekarnak néhány szabatosan előadott darabját hallgattuk meg, majd beszállottunk ismét a felvonó-gép kosarába, hogy a föld felszínére jussunk. Önkéntelenül is felsőhajtottunk, midőn e hatalmas mélységből az Isten szabad ege alá lépünk ki, pedig a mit odalenn láttunk, a minek szépségében gyönyörködtünk, mind oly fön-

séges, oly elragadó volt, hogy mintegy feledtetni látszott velünk a szokatlan és megvallom, reám mélyen ható helyzetet. Vigasztal azonban az a tudat, hogy nem csak én, de társaim között is voltak, a mint sokan voltak eddigi látogatók között is, kikre ez hasonló benyomást tett. Tanuskodnak erről az 1837. óta vezetett vendégeknylvben található emléksorok, melyek közül Bikfalvy kartárs úr adatai nyomán megemlítem 1839-ből Székácsi P. Vitusét, ki ezt írta be:

„Míg porrá nem válnak testem forgácsi,
Azt el nem felejtí, hogy itt volt Székácsi“;

vagy 1845-ből egy ismeretlen látogató beírása :

„Szerencse fel, szerencse le,
Fogadj öledbe rém-tanya,
Ha ég és föld össze omlana
Órizz meg engemet,
Mert ott fenn hű leányka vár,
Ki nélkülem sem élni már,
Sem halni nem kíván.

A bányában itt-ott széttéekintve, képzeletünk előtt szinte megfoghatatlannak látszik ama hatalmas természeti erő, mely a sótömeg képződésénél szerepelt; micsoda rettenetes forrongás uralkodhatott a föld mélyében, melynek következtében a bizonyára vízszintesen leülepedett sórétegek helyzetükből elmozdítva, jelenlegi szerfelett változatos alakjukhoz jutottak? Jelen volt kartársaim emlékében bizonyára élénken túkrözödnek vissza azok a függélyes, majd oldalra dülő, majd pedig különféle kanyarulatokban mutatkozó, de mindig szebbnél szebb sóréteg-rajzolatok, melyeknek utánzására valóban az igazi művész esetje is alig képes.

Levetvén a bányászoltónyt, a sósfürdőt tekintetük meg. Marosújvár sósfürdője nem u. n. sóstó, mely régi sóbányák beomlása következtében jött létre, hanem ahová a konyhasós vizet eredési helyéről vezetik. Igen nagy előnye ennek az, hogy míg a sós tavakra épített fürdők vize állandóan ugyanaz, mert elvezetésel nem bírnak s a vegetatio vagy semmi, vagy csak rendkívül silány, miután a sós talajban a növényzetnek el kell pusztulnia, addig az odavezetett vizü sósfürdők körül, feltéve, hogy termőképes és nem sülyedő talajhoz van vezetve, a fásítás és építkezés eredményesen eszközölhető s a víz is állandóan újítható.

Marosújvár sósfürdőjéhez a konyhasós vizet körülbelül 500 méternyire fekvő sóbányákból vezetik vízemelő gépek és csőhálózat segélyével. A víz tiszta, hőfoka a szerint, a mint kisebb vagy nagyobb mélységből kerül elő, 11 és 17° R. között áll; sótartalma miniumban négy, maximumban 28%. Évenként körülbelül 400,000 köbméter vizet emelnek ki, melynek nagyrészét a helyben működő szódagyár dolgozza fel, a többi pedig a nagy mennyiségű higabb sósvízzel egyetemben a fürdő céljaira szolgál. A fürdőépülethez csinos árnyas fasor között húzódó sétány vezet a községből, mely az épületen túl is hosszan húzódik. A fürdőház üvegezett falu várócsarnokából kiindulóló folyosó vezet a csinos kő- és fayence-kádfürdőkhez, melyek concentrált sósvízzel, valamint forró és hideg édes vízzel vannak ellátva, a fürdővíz só- és hőtartalmának szabályozása céljából. Ezenkívül mindkét oldalon 3—3 medenczét találunk (külön nő- és férfi-osztály), melyeknek egyikében édes, másikában hideg sós, míg a harmadikba meleg sós víz van bevezetve. Berendezése, bár egyszerű, de kényelmes és sok fürdővendég számára elegendő.

A fürdőházzal átellenben, a kocsitú tulsó oldalán fekvő gróf Teleky Ádám-féle telken épült az új uszoda, férfi és női osztályllyal, mely teljesen megfelelő berendezésű s külseje is kellemes benyomást tesz.

A fürdővezetőségnek csupán 15 szobából álló

épülete van a vendégek részére, míg a többi fürdővendégek, kiknek száma az idény alatt az 500-at nem haladja túl, a község lakosságánál fogadhatnak igényeiknek bizony nem mindig megfelelő lakást, előre kialakított összegért. A fürdővezetőség szobáinak napi ára ágyneművel, világítás és szolgálattal az elő- és utóidényben egy korona 40 fillér, a fürdőidényben két korona. A fürdők ára: uszoda 30 fillér, gőz- és tükörfürdő egy korona, kádfürdő 1 korona 30 fillér. Nagyobb számú fürdőjegy vásárlásánál megfelelő engedmény van.

Étterme a fürdőházhoz közel fekszik, hol közepes számú fürdővendég részére elég tágas étkező helyiségek vannak. Ételei ízletesek, olcsók.

Marosújvár, mint természetes konyhasós fürdőt tekintve, hazánkban kiváló helyet foglal el nemcsak teljesen tiszta és különböző hőfoku és sótartalmu vizei alapján, melyek ellentétben a sóstavak vizeivel, az időjárás szeszélyeitől teljesen mentesek, de azért is, mert teljesen jó, befásításra alkalmas, a sórétegen kívül eső, tehát ettől mentes talaja van, hol a sülyedéstől sem kell tartani. Itt tehát a legkényelmesebb és legtágasabb szállodákat és fürdőházat, gyógycsarnokot lehetne építeni s a gyógyfürdők elengedhetlen alkatrészt: virágos kertet, árnyas parkot lehetne létesíteni. Miért mondom ezt: lehetne? Azért, mert ez idő szerint hiányzik még itt is a minden jó ügyet mozgató erő: a pénz. Pedig a fürdő tulajdonosa a m. kir. kincstár, tehát a pénzügyminiszterium. E szegény kincstári fürdő kizárólag a maga szerény jövedelméből tartja fenn magát, a kincstár egy árva fillért sem fektetett belc. Valóban keserűség foghat el bennünket akkor, midőn látjuk, hogy egy a m. á. v. fővonalán, az állomástól alig 10 percznyi távolban, úgy a fásításra, mint az építkezésre teljesen megfelelő talajjal, kiváló gyógyhatással és kiapadhatatlan forrással, jó levegővel, tehát a gyógyfürdő minden kellékével bíró hely valamire való figyelemben sem részesül a pénzügyminiszterium részéről. Tehetetlenség ez, avagy a magyar fürdőügy iránt a magasabb forumoknál állandóan tapasztalt közöny, vagy talán a vállalkozási kedvnek s az üzleti szellemnek a hiánya? Bármelyik legyen is, egyformán elítélendő, mert ily nagyjelentőségű győgerőt, ily hatalmas és vagyonos tulajdonos birtokában, ennyire csekély, a semmivel valamivel nagyobb üzemben látni és ily semminek mondható érdeklődésben, figyelemben részesíteni, valóban megszégyenítő. Hol állana Marosújvár, ha pl. csak Csehország valamely kis városáé volna? Elképzelhetjük, ha Marienbad, Karlsbad, vagy Franzensbad felé tekintünk. S hol áll ma, 30 évi fennállása után a m. kir. kincstár tulajdonában? Valóban csodával határos és csakis a vasszorgalmu fürdőorvos és vezetőség buzgalmának köszönhető, hogy ha lassan is, de visszaesés helyett emelkedést, fejlődést mutat. Világosan beszélnek a számok. 1884-ben volt évi bevétele 731 frt 20 kr. s 1897-ben évenként emelkedve 4329 frt 45 kr. És ezt tekintsük mi a pénzügyminiszterium tulajdonában és felügyelete alatt álló, tényleg kiváló hatásu sósfürdő bevételeinek? Megvallom, szégyenlem jelentésem keretében meg is említeni.

Sugás.

Irta: K. Fodor János.

Erdők mélyén, kies völgy zúgában, dűsvizű források tövében meghúzódó bájos nyaralótelepről lebentem fel az ismeretlenség fátyolát.

Az Olt folyása a tusnádi szorosától Ágostonfalvaig egy hatalmas mélyen délszak felé lenyúló könyök. A folyó ősrégen, gyermekéveiben sokáig tőprenghetett, hogy Tusnádnál a Súlyomkő lába mellett elkerülve ne-e azon széles nyergét zúzza széjjel, mely a hermányi havasokat a baróti hegységgel összeköti, s ezen át a baróti patak medrében lejtse Ágostonfalvára, az erdővidéki szorosba? a 100 méteres szintkülömbőség azonban úgy látszik döntő volt elhatározására, mert csendes eséssel, de hosszú kerülővel, bíró mostani medrét választotta.

A baróti hegység ásványos forrásokban rendkívül gazdag. Közismeretes kereskedelmi áru már a Baross-, az előpataki, a bodoki Matild-forrás vizei; Málnás-fürdő hírneve nem szorúl ismertetésre.

De ki tudná elősorolni ama számosabbnál számosabb, lépten-nyomon lombdús bükk és csere-erdők árnyában fakadó „savanyú“ forrást, melylyel az ég kegye e hegységet megáldotta.

Míg azonban az említett fürdők és források a hegység szélén magában az Olt völgyében vagy annak egy-egy nagyobb mellék-völgyében találhatók már, addig a sugási nyaraló-telep messze benn a hegység közepén, a hatalmas Görgő hóna alatt 820 m. magasan, s sűrű erdőgyűrű megett húzódott meg, elrejtőzve portól, a nagyvilág zajától s így gondjától is.

Még a múlt század elején volt, midőn a sepsiszt.-györgyi tanácsbeliek vadászataik alkalmával elvetődtek azon völgybe, mely a Görgő cimere alatt messzire elhalatszó sugással csalogatta őket bő vizű forrásához.

A karvastagon előtörő szénsavas-vasas víz jól ízlett az eltikkadt vadásznak, de meg változatosság kedvéért ott volt két lépésre a savanyú forrástól az édes forrás is, mely szintén nem fukarkodott kristálytisza, jéghideg nedvével.

Meleg délután a csakhamar patakka egyesülő források még üdítő fürdésre is csábították.

Ennyi kedvesség nem maradhatott hatás nélkül, csakhamar tizen a társaságból szilárd házat építettek maguknak e helyen, hogy annál többször élvezhessék a völgykatlan nyugalmat, mely az egyedüli zaj az a titokzatos sugás, a mi a források vizével együtt tör elő.

Majd egy másféle társaság is felkereste a völgyet, a források zugát. Ez azonban nem pihenést, gyönyörűséget keresett itt, hanem kincset és aranyat.

Titokzatosan, lopva ásták a földet, hogy megtalálják azon úrt, honnan az a sugás származik, mely nekik — elvakult, kapzsi lelkeknek — elrejtett kincsről, aranyról szóló hírek tetszett.

Egyre mélyebb lett csákányuk alatt az akna, midőn hirtelen kiesik kezükből a szerszám s jajszó nél-

kül élettelenül kerültek el a maguk ásta sír fenekén. Szerencsésebb társaik rémülve menekültek haza.

Ez az akna a gőzlő, a belőle ömlő szabad szénsav, mely a kincskeresőknek halált hozott, sok csúzos betegnek adta már vissza végkép elveszettnek hitt testi épségét s a sugási nyaraló-telepnek ma már legfőbb kincse.

Még ma is áll a „tizek“ háza; szürke, hajlott a fala viharverte, megiegett a fedele; de vannak újabb házak is: 10 újabb, csinos nyaraló, mely félénken kandikál ki az erdő lombja alól. Vannak már a nyaraló-telepnek hideg tükör fürdői is, hogy minél kellemesebbé válhasson a nyári ott tartózkodás. A balzsamos levegő, kitűnő ásványvíz, árnyas hegyi séták által felcsigázott étvágy kielégítéséről jó vendéglő gondoskodik, hol egyébként az átutazók vagy rövidebb ideig tartózkodók részére több vendégszoba is rendelkezésre áll. Van nyáron a telepnek állandó cigányzenéje, mely reggeli 6 órakor kedvesen ébreszti fel sorban a nyaralókat.

S legvégül ott a nyaralótelep legfőbb kincse, melyet a kincskeresők a szenvedő emberiség részére ástak ki, a gőzlő.

A gőzlő aknája fölé csinos, tágas épület van emelve két külön kamarával, melyekben lóczák húzódnak végig ülőhelyül a láthatlanul, de gazdagon felbucogó szabad szénsavban izzadó csúzos betegek részére.

Szóval minden feltalálható itt, a mi városok zajától és izgalmától menekülő előtt kívánatos, anélkül, hogy a nagyobb fürdőhelyek sokszor fárasztó külső ségei terhelnék.

Az út e telepre Sepsí Szt.-Györgyről indul ki a Debren patak völgyében. Csakhamar elérjük az „Andornyak“ erdőt, s míg a gyalogosok egyenesen az erdőn átmennek a Debrek patak és Katona (lejjebb Kökényes) patakot elválasztó gerinczre, s azon tovább a Görgőre támaszkodó Szármány pusztája és Piliske közötti erdős nyeregbe; addig a szekérút folyton a Debrek patak metnén kanyorog fel igen kedves völgy peremén ugyanide. A nyeregről lekanyarodó úton néhány percz alatt a nyaralótelepre érünk.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület piros színnel jelezte az utat, a nyaraló-telepen turista-szállót létesített s így evvel is igyekezett elősegíteni, hogy Sepsí-Szt.-Györgynek e kedves kiránduló helye ismertebbé váljék. Távolság S.-Szt.-Györgyről 10 km. Sugásról 2 óra alatt, könnyű erdei sétával át lehet menni Előpatakra, hova az utat ugyancsak az egyesület kék színnel jelezte.

A ki nem akar a Sugás feletti mintegy 200 m.-nyire emelkedő Görgő csúcsra felmászni, az Előpatakra vezető jelzett ösvény mentén gyönyörű kilátó pontot nyer a Szármány pusztája nevű 920 m. magas hegytetőről.

Különösen szép innen a déli határhegyek panorámája, a miért egymás mellé sorakozva szemtől-szembe látjuk a Csukást, a Nagykőhavast, Bucseest, Keresztényhavast, Kis- és Nagykirálykövet.

Korond sós levegőjének hatása a légzőszervekre.

Irta: **Fialka Gusztáv dr.**

A székelyföld egyik kedves, kis sós- és vasvizes fürdőjéről, mely Budapesten még vajmi kevéssé ösmert, legyen szabad néhány szót szólnom. Nem szándékozom Korondot, mint azt a helyet odaállítani, hol minden beteg feltétlenül meggyógyul, nem akarom az ottani sós- és vasas-források vizét, mint mindent gyógyító szert feltüntetni, hanem a sós-források és patakok körül lévő sós-gőzökkel telített és mérsékelt nedves levegőnek a megbetegedett légzőszervek nyákhártyájára gyakorolt hatásáról szeretnék két nyáron át szerzett tapasztalataim alapján egyet mást elmondani.

Alkalmam volt ez idő alatt több légzőszervi bántalomban és pedig hörghurutban, tüdőgyulladásban (emphysema) gégehurutban, asthmában és legnagyobb számban tüdővészben szenvedő beteget észlelnem, kinek túlnyomó része — még a tüdővészeseket is beleértve — tetemesen javulva hagyták el a fürdőhelyet.

Korond Udvarhely-megyében a hasonló nevű patak völgyében, 534 méter magasságban, hegyek által teljesen védett helyen fekszik. A szűk völgy egyik lejtőjén értékes vasas-források fakadnak, melyeknek vize a kereskedelembe is jut, míg az ezzel szemben lévő lejtőn lefutó patakok vize annyira sós (sótartalmuk átlag 15°/o), hogy a föld olyan helyeken, hol a patakok időnként ki szoktak áradni, mintegy sóval látszik behintve. Helyenként vadregényes sósziklák árulják el egy kiapadt sópatak medrét. — A szerteheverő só-tömbökre és a patakok vizére rátette az állam a kezét, királyi só- és pénzügyőrök őrködnek éjjel-nappal felettük, nehogy valaki a só elhordásával vagy a patakok vizének merésével a kincstárt megkárosítsa. A környék lakóinak, hogy kísértésbe ne juthassanak, fejenként minden héten annyi sóvizet mérnek ki ingyen az állam közegei, amennyi házi szükségletükhöz bőven elegendő.

Ha eltekintünk a vasas víztől, melyet ivógyógy-módra használnak, továbbá a tejkúrától és sósfürdők-től, Korond főgyógytényezői a feltűnően enyhe éghajlat, a védett fekvés, a csekély napi hőingadozás és főleg a sóval telített mérsékelt nedves levegő. E tényezőknek köszönheti évente néhány száz beteg egészségi állapotának javulását.

A légzőszervek megbetegedései hajdanában jóformán egyedül uralták a klimatoterapiát, most ugyan a dolog már nem áll így, de azért az e csoportba tartozó betegségek még mindig első helyen állanak azok között, melyeket a klimatoterapia segítségével kezelhetünk, mert az éghajlat főtényezője — a levegő — követlenül hat a kórok székhelyére, a légzőszervek nyákhártyájára.

A legklimatikusabb betegség — ha így szabad magam kifejeznem — a hörghurut. Talán nincs más megbetegedés, mely a levegő által oly nagy mérvben befolyásoltatnék, mint éppen ez. A tapasztalat mutatja, miszerint gyorsan változó, hideg, nedves időjárás igen gyakran idéz elő hurghurutot és hogy ezen hurut melegebb és mérsékelt nedves időjárás beálltával magától meggyógyulhat. Sokáig tartó, hideg, szeles időjárás idült hörghurutot idézhet elő, mely kóros állapot az enyhébb időjárás beálltával, vagy ha a beteg melegebb és mérsékelt nedves levegőjü vidéket keres fel, javul, de újra rosszabbodik, ha az idő rosszabbra fordul, vagy ha az ilyen bajban szenvedő zordabb ég-

hajlat alá kerül. Ha az idült hörghurut sok váladékot termel, és ha a beteg attól könnyen szabadul, a nedves meleg éghajlat mellett a száraz-meleg levegőjü is van javalva, de ott, hol csekély a váladék, csakis a nedves-meleg vidékeket keresse fel a pacciens. Természetesen jó táplálkozás, fürdők, kényelem és gondtalan élet itt is elengedhetetlen követelmények, melyek nélkül javulás nem képzelhető. A nedves-meleg levegőt megtalálja nyáron Korondon az idült hörghurutban szenvedő és megtalálja továbbá állapotának javulásához szükséges minden más tényezőt. Ha vérszegénység súlyosítja baját, a vasas források vizének ivása és a sósfürdők használata — akár szabadban, akár kádban — előnyösen befolyásolhatják a javulást. Végül még ledörzsölések és belégzések is hathatnak javítólag idült betegségére.

Legyen szabad e helyen felemlítenem, hogy a jövő évadban még két újabb gyógytényező is fog rendelkezésemre állani, t. i. a kefir és egy lignosulfít-inhalláló szoba.

Az idült hörghuruttal okilag rokon emphysema (tüdőtágulat) nem tűri jól a magas éghajlatot, és az e bajban szenvedők télen meleg, nedves helyeket, nyáron pedig olyan vidéket keressenek fel, hol megtalálják ugyanazt a levegőt, melyre az idült hörghurutban szenvedőnek van szüksége. Ha t. i. az emphysemát kísérő katarrhus vagyis a köhögés, mely a baj legkellemetlenebb tünete, száraz jellegű, igen jó hatását látam Korond sós levegőjének. Ily bajban szenvedők megérkezésük után már a harmadik-negyedik nap boldogan jelentették, hogy kevesebb megerőltetéssel képesek hőségeiknek váladékát kiköhögni, mely körülmény nekik nagy könnyebbülést okozott. Természetesen emphysemájuk megmaradt, csak a köhögés nem volt többé oly kínzó, mint előbb, — állapotuk javult, éjjelük nyúgodt volt. Óriás jótétemény ez azokra nézve, kik addig éjszakájukat ágyukban ülve, kínosan töltötték.

Néhány idült gégehurutban szenvedő beteg is kereste fel a két utolsó évben Korondot, minek következtében alkalmam nyílt észlelnem, hogy mily nagy hatással van a sós levegő folytonos belehelése a gége lobos nyákhártyájára. Az idült gégehurutok egytől-egyig javultak és a betegek meglegedetten hagyták el a fürdőt. — E baj javulásánál természetesen igen nagy szerepet játszott a nyári hónapok melege, de ez a tényező csak olyan helyen jelentékeny, hol a napi hőingadozások meglehetősen csekélyek, mint éppen Korondon, hol a beteg a meghűlés veszélyének a lehető legkisebb mértékben van kitéve, és hol teljesen pormentes a levegő. A chronicus gégehurutnál is, mint a légzőszervek minden idült bántalmainál nagy súlyt fektetnek a szervezet erősítésére, minek keresztülvitelénél a vasas források vizének ivása, a Korondon divó tejkúra és a sósfürdők nagy segítségemre voltak. Hol lehetett, ledörzsölésekkel is igyekeztem a test anyagcseréjét fokozni.

Egynehány asthmaticus rohamokban szenvedő állapotának Korondon való feltűnő javulását szintén a mérsékelt nedves sós levegőnek a hörgők nyákhártyájára gyakorolt jótékony hatásának vagyok hajlandó tulajdonítani. El kell természetesen ez esetben az asthma keletkezésének azon magyarázatát fogadnom, melyet Curschmann ad. Véleménye szerint tudvalevőleg az asthma a legvékonyabb hörgők nyákhártyájának hurutos megbetegedése. Curschmann az asthmaticus betegek karakteristikus színű köpetében csavaralakuán tekeredő szálcskákat talált, melyeket ő a legfinomabb hörgők öntvényeinek tart. Daczára annak, hogy ösmert tény az, miszerint az asthmaticus nyáron rendszeren jobban érzi magát, mint a zordabb évszakokban, annak daczára hajlandó vagyok hinni, hogy egynehány betegem állapotának javulására nagy

befolyással volt a sós levegő és pedig azért, mert e betegek nagyobbik része a nyarat évek óta más fürdőben töltötte anélkül, hogy olyan javulást észlelhettek volna, mint épen Korondon. E bajban szenvedők állapotának javulásáért természetesen szintén nagy fokban hozzájárulhattak Korond már említett szerencsés klimatikus viszonyai és a fürdői élet más üsmert gyógytényezője.

A légzőszervek legsúlyosabb és fájdalom igen gyakori bántalma a tüdővész, mely betegségben hazánkban százezrek sinlődnék és mely a halálozási arányt illetőleg majdnem első helyen áll. E korban szenvedők képezik a korondi fürdővendégek legnagyobb részét.

Állítólag évszázadok óta keresik fel Erdély tüdővészesei a legnagyobb bizalommal e kies fürdőhelyet, és e bizalom évszázadok óta nem csökkent. Daczára annak, hogy ma már Erdélyből is könnyebben jutni a nyugat modern fürdőibe, az odavaló tüdőbajos mégis Korondtól reméli meggyógyulását, és ha orvosainak tanácsára közbe-közbe el is látogat Reichenhallba, Görbersdorfba vagy máshová, rendesen mégis visszatér hazája Gleichenbergjébe, mint ahogy Korondot a székeklyék nevezni szokták. Hogy az erdélyiek e fürdőhelyet évszázadok óta olyannak tekintik, mint amelyben a tüdővész meggyógyul, másképp nem magyarázható, mint úgy, hogy ott már sok ily beteg nyerte vissza egészségét. — Korond fürdőnek hírneve még eddig alig jutott a fővárosba, de ezen nem lehet csudálkozni. Hiszen még nemrég 10 órát kellett Marosvásárhelyről — az utolsó vasúti állomásról Korondig kocsikázni, mely körülmény természetesen elriasztott minden orvost, kinek Korond létezéséről tudomása volt, attól, hogy betegét ily hosszantartó és fáradságos utazásnak kitegye. Akkoriban jóformán csak erdélyiek, kik vasút dolgában még nemrég cseppet sem voltak elkényeztetve, látogatták e helyet. Ma szerencsére e tekintetben változtak a viszonyok, most már két viczinális is közelíti meg Korondot, úgy hogy hazánk a Királyhágón innen lakó betegek is könnyen érhetik el a székeklyék Gleichenbergjét.

Ami a tüdővész sikeres kezelését illeti, úgy teljességgel osztható az a nézet, hogy jelenleg ezen oly nagy mértékben elterjedt betegséget félig-meddig kedvező eredménnyel csakis tisztán e célra épített és berendezett sanatoriumokban lehet gyógyítani, hol a mellbeteg megtalálja mindazokat a feltételeket, melyek okvetlenül szükségesek ahhoz, hogy szervezete a benne pusztító bakteriumoknak ellenállhasson és a hol a beteg megtanulja azt, hogy miképpen éljen, ne hogy önmagának és embertársainak ártalmára legyen. Csakis sanatoriumban lehet ideális tisztaságot teremteni, csakis ott lehet a beteget folytonos felügyelet alatt tartani, nehogy a legcsekélyebb vigyázatlanság vagy mulasztás által szervezetét gyöngítse, csakis ott lehet a beteg táplálkozása oly szabályozott és változatos, mint ahogy azt egy tüdőbajos emésztőrendszere és emésztőképessége megkívánja. Még sok más oly körülmény van, mely mind a tüdővész sanatoriumbeli kezelése mellett szól, de van egy tényező, mely igen sokat nyom a latba és mely csak kevés betegnek engedi meg azt, hogy ilyen sanatoriumot felkeressen. Ez a tényező a pénz. A sanatoriumbeli kezelés nagyon drága, ebben

mainapság még csak gazdag ember részesülhet. Népsanatoriumaink pedig — hol a kevésbé jómódu anyagi viszonyainak megfelelő napi ápolási díj mellett, vagy hol a teljesen vagyontalan ingyen kezeltetnék — nincsenek. Az ilyen intézet az Istenben megboldogult, felejthetetlen királynőnk emlékére elnevezett Erzsébet-sanatorium tüdőbetegek számára — hála kezdeményezőinek — ugyan felépült a budakeszi erdőben, sőt már működik is, — de az csak néhány száz beteget fog magába fogadhatni, és mi az a néhány száz a tüdővészeselek ezreivel szemben. Miután tehát a középosztály tüdővészeseinek legnagyobb része, nincs azon helyzetben, hogy sanatoriumba vétethesse fel magát, igyekezni kell, hogy baját ott és úgy gyógyíthassa, ahogy körülményei azt neki megengedik. És Korond azon fürdők közé tartozik, melyet a kevésbé jómódu beteg is meglátogathat, mert az árak mondhatni igen mérsékelték. Messze van még az az idő, midőn minden magyar tüdővészest sanatoriumokban helyezhetünk el, addig rászorul az, ki nagyobb vagyonnal nem rendelkezik, a klimatoterapiára, és miután van itthon olyan fürdő, melyben állapota ép úgy javulhat, mint a külföld híres gyógyhelyein, ne küldjük őket ki hazánkából, ne fokozzuk még ezáltal is azokat az óriás anyagi károkat, melyeket a tüdővész nagymértékben elterjedt volna nemzetünknek.

Korond a székeklyeföldön elterjedt, a tüdővész gyógyítására vonatkozó jó hírnevét szintén védett fekvésének, egyenletes hőmérsékének, de főleg mérsékelt nedves sós levegőjének köszönheti. E levegő belégzése következtében nagy fokban javul a tüdővésznél jelenlévő hörghurut és csökken ennek következtében a betegség egyik legkínzóbb tünete, a köhögés, minek folytán jobban alusznak a betegek, képesek magukat éjjel kipihenni, reggel nem kelnek bágyadtan fel, erejük kezd lassan visszatérni, étvágyuk javul, súlyban gyarapodnak, a fakó arczbőr üdőbb lesz, a szervezet ellenállóképessége fokozódik. Ha még tekintetbe vesszük azt, hogy a beteg védett terasson vagy szabadban fák alatt, ha testének emelkedettebb hőmérséke azt megkívánja, fekvébe tölti napjait, meg lehetünk nyugtatva aziránt, miszerint meg van adva az a lehetőség, hogy a mellbeteg szervezete leküzdhesse láthatatlan ellenségét, a gümöbaccillust.

Az évad Korondon, mint minden erdélyi fürdőben, igen rövid, alig tart 8 hétig, — ily rövid idő alatt pedig egy olyan idült kórfolyamat, a milyen rendesen a tüdővész szokott lenni, nem gyógyulhat, hisz tudjuk, hogy ahhoz évek szükségesek, de a javulás beállhat rövid idő alatt is, és kezdete lehet a gyógyulásnak.

Két nyáron át Korondon szerzett tapasztalataim igen csekélyek és nem elegendők arra, hogy e fürdő gyógyító hatásáról képet alkossanak. Korondba helyezett bizalmamat több erdélyi tapasztalt collega és sok hálás paciens keltette, kik saját véleményük szerint egészségüket e fürdőnek köszönhetik.

Ásványvizeink a világpiacon.

Irta: **Hankó Vilmos dr.**

Az Egyesült-Államokban, az ásványvizeknek ezen nevezetes piacán, a magyar ásványvizek nem örvendenek a megérdemelt kelendőségnek.

Chikagói főkonzulátusunk a sajnos eredményt annak tulajdonítja, hogy ásványviz-palaczkjaink a kiűrités után más célra nem használhatók; ez pedig tetemesen drágítja vizeink árát. Az is nagy baj, hogy ásványvizeink egy része még mindig nincs okszerűen kezelve. A töltés, dugaszolás hiányos, a palaczkok elzárására használt dugók nem elsőrendűek, hanem a legtöbbször másod-, sőt harmadrendűek. Minthogy a rossz dugó nem állja útját a gázok diffúziójának, az ásványviz a hosszú út alatt teljesen dekomponálódik; az ilyen dekomponálódott víz nem azonos a forrás üde vizével, nem felel meg a vignettán olvasható elemzés adatainak.

Magyarországon temérdek az ásványvizforrás. Forrás forrás mellett buzog itt mindenfelé. A sok közül kétszáz és egynéhány van olyan, amelyet jól ismerünk. A kétszázból körülbelül hatvan elsőrendű kereskedelmi cikk. Értékes víz valamennyi; összetételükben pedig annyira változatosak, hogy az egy karlsbadit kivéve, minden külföldi vízzel szemben tudunk állítani hazai vizet, amelyek ereje nem kisebb, gyógyító hatása nem alábbvaló.

A modern élet mindent forgalomba hoz és értékesít, ami kelendő. Hogy a kornak ez a tendenciája gazdasági életünknek ezen a mezején még oly kevéssé érvényesült, annak részben a tulajdonosok az okai, akik ugyancsak keveset tesznek arra nézve, hogy vizeik jó tulajdonságai a hir szárnyára kerüljenek.

Az igazat megvallva, rettenetes módon elhetetlenek vagyunk. Elég legyen egy példa. Seltersi-, giesshübli, krondorfi vizet minden szatócsnál kapni; kovásznait, dombháti vagy szentgyörgyit — melyek a seltersinek hasonmásai — csak éppen a helyszínen; sokszor még ott sem. A giesshübli víz típus legelőkelőbb képviselőjének: a bodoki Matild-víznek csak Erdélyben s Romániában van néhány raktára.

Kitünő ásványvizeink, amelyek hivatva volnának, hogy a rossz vizű magyar Alföldön, egész Keleten, az ásványvizekben szűkölködő Olaszországban, a rengeteg ásványvizet fogyasztó Egyesült-Államokban, meg másutt is millióknak nyújtsanak segítséget a természet öserejéből, milliókat üdítsenek, edzenek, millióknak kölcsönözzenek ellenállóságot a különböző bajokkal szemben: kitünő ásványvizeink csak nagyon kis körben fogyaszthatnak.

Az ásványviz-üzlet, mely p. o. Németország gazdasági életének nagyon jelentékeny tényezője — Magyarországon ma gyenge helyi-üzletté devalválódott. Oka a nagy konkurencia, a borfogyasztási adó s ebből folyólag a bor drágasága, a szódaviz-gyáraknak gombamódra való elszaporodása, no meg a magyar embernek az az ismeretes tulajdonsága, hogy merő előítélthől jobbnak tartja azt, ami idegen. Csak ez adja magyarázatát annak, hogy tömérdek vizünk daczára egy-millió korona értékű külföldi ásványvizet hozunk be; ebből 800.000 koronát Ausztriának fizetünk, leginkább luxus-vizekért, amelyekkel szemben az egyenlő értékű vizeknek egész sorát állíthatjuk.

Sajnos, nem kecsegtethetjük magunkat azzal a reménységgel, hogy hamar be fog következni az az idő, a midőn az idegen vizeket kiszoríthatjuk, a magyar vizek pedig értéküknek megfelelő helyet foglalnak

el a világpiacon: hisz ásványviz-tulajdonosaink folytonosan a forgalom csökkenéséről panaszkodnak. Vanak hazai ásványvizek és pedig kiválóak, amelyek ezidőszerűtleni forgalma a tíz év előttinek éppen felére apadt.

Az 1901-dik évben még a magyar kesertivizek számára is csak a legnagyobb erőfeszítéssel lehetett megtartani az ásványviz-piacon elfoglalt pozíciót; az Egyesült-Államokban meg éppen nem is lehetett megtartani. A visszaesés oka itt: a tisztességtelen verseny. Ma ebben, holnap amabban az amerikai városban bocsátanak forgalomba értéktelen forrásokból eredő vizeket, a Saxlehner-féle Hunyadi Jánoshoz hasonló nevek alatt, hasonló kiállítású palaczkokban. Ha a tulajdonosnak tudomására is jut a visszaélés, nincs ahol védelmet keressen. A pör hosszadalmas és költséges. A kereskedelmi miniszterium feladata volna módot találni a közgazdaságunkra feletle káros visszaélés megállítására.

Legnagyobb keresletnek örvendő ásványvizeink: a *Hunyadi János*, a *borszéki*, a *Salvator*, a *Ferencz József*, a *mohai Agnes*, a *Mattoni-féle keserűvíz*, továbbá a *parádi*, *előpataki*, *szántói*, *bikszádi*, a *bodoki Matild*, a *stojkai* és az *Apenta*-vizek.

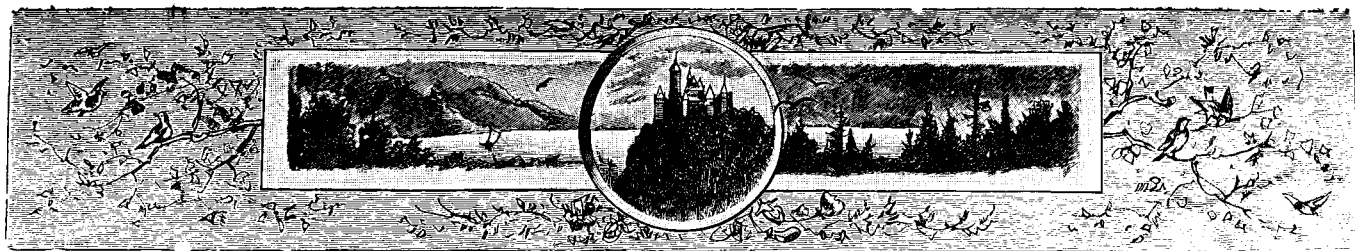
Szállításra alkalmas, exportképes vizeink az itt említettek kivül: a *balaton-füredi*, a *balfi*, a *Baross*, a *baldóczi*, a *bártfai*, a *borberekí*, a *borhegyi*, a *buziási*, a *csizi*, a *csizgelkai*, a *dombháti*, a *felső-rákosi*, a *homorodi*, a *korondi*, a *koritniczai*, a *kovásznai*, a *lipiki*, a *lublóí*, a *répáti*, a *szlatvini*, a *szolyvai*, a *tarcsai*, a *véghelesi* stb.

Ezek között mindössze csak két víz van olyan, amely a világ minden piacán kapható: a *Saxlehner-féle Hunyadi János* és a *Ferencz József keserűvíz*. A mintaszerű kezelés, a reális kiszolgálás, a tulajdonosok szakértelme, fáradhatatlan tevékenysége, áldozókészsége alapította meg a két víz hírnevét: ezek voltak a tényezők, amelyekkel a tulajdonosok a magyar névnek és iparnak a tengeren túl is becsületet szereztek. A hirtelen nagyranőtt *Salvatorral* — melyet a legelőkelőbb külföldi orvosok specifikumnak tartanak vese-és hólyagbajokban — a német és osztrák piacon kívül Olaszországban, Svájcban, Oroszországban, Hollandiában és Angolországban, az országunkban teljesen ismeret *Apenta* keserűvízzel Németországban, Svájcban, Franciaországban, a *Mattoni keserűvízzel*, (Royal Hongroisse) Franciaországban és Ausztriában, — a *luhi Margitvizzel* Németország egy kis területén és Szerbiában, — a *borszéki*vel Szerbiában és Romániában, — a *répáti*val, *bodoki*val és *előpataki*val Oláhországban találkozunk.

Áruforgalmi statistikánk adatai szerint Csehországból egy millió palaczk giesshübli és krondorfi vizet hozunk be évenként országunkba. A borszéki víznek — Európa rangban legelső élvezeti vizének — a mohai Ágnesnek, a bodoki Matildnak, az előpatakinak, a szántóinak és más kitünő savanyuvizeinknek birtokában, kitartó munkával, elegendő forgatókével nem volna nehéz levernü hazánkban a cseh konkurencziát: sőt tovább megyek: ezek birtokában nem volna nehéz piacot szereznünk Európa ásványvizet fogyasztó országaiban, de még a tengerentuli országokban sem.

A német és osztrák piacokon nincs sok keresni valónk; nincs először azért, mert ezekben az országokban ugyanis tömérdek az ásványviz, másodsor azért, mert ott a magyar ásványviz nem kell.

Szász testvéreinknek jóvoltából ugyanis a legelőkelőbb német balneológiai újságokat bejárta a hir, hogy mi milyen ádáz indulattal üldözzük az osztrák- és német ásványvizeket; azt természetesen elhallgatták, hogy a seltersi, emsi, giesshübli, krondorfi, bilini vizeket a hasonló természetű magyar vizek mellőzésével száz-meg százezer palaczk számra fogyasztjuk. Mi volt a

vá laskodásnak az eredménye? Az, hogy több helyről ásványvizeinket azzal utasították vissza, hogy olyan ország ásványvizeire nem reflektálnak, ahonnan az osztrák és német vizeket ellenséges szándékkal kiszorítják.

Ásványvizeinknek legtermészetesebb piaca Románia volna. A szomszédság jussán azonban ásványvizeink bevitelét tőlük telhetőleg megnehezítik. Megkövetelik mindenekelőtt, hogy a vizet román chemikus is elemezze. A sok száz koronába kerülő és a hónapok hosszú sorát igénybe vevő elemzési munkálat végrehajtása után a víz forgalomba hozhatására az engedélyt csak hosszú idő elteltével adják meg, ha ugyan megadják.

Nem éppen könnyű az ásványviznek bevezetése Franciaországban sem; nem különösen akkor, ha a víz a vichy-nek konkurrensa.

Piaczot találhat minden jó és jól kezelt ásványviz Angolországban, Belgiumban, Olasz- és Görögországban, Bulgáriában, Oroszországban és az Egyesült-Államokban. Kereskedelmi képviselőseink külföldön készséges tanácsadói az érdekelteknek a piacok és összeköttetések megszerzése dolgában. Magyarország kintinő ásványvizei olyan gazdasági erőforrások, amelyeket egy pillanatig sem szabad értékesítenélül hagyni.

Mi volna a teendő,

hogy a külföldre özönlő magyarokat a magyar fürdőkben visszatartsuk? Mi arra, hogy a külföldieket idecsábítsuk?

Írta: Löw Sámuel dr.*

Nem tartom feladatomnak, a sok helyről felhangzott részletes javaslatokkal foglalkozni; inkább csak általánosságban akarok a tárgyhöz szólni, miért is a felvetett kérdést abba az egybe foglalom össze, hogy miképp lehetne a hazai fürdők forgalmát emelni?

Mindenekelőtt megjegyzem, hogy az a sok panasz, melyet a hazai fürdők fejlődésének és forgalmának pangásáról hallunk, talán nem egészen indokolt. Számokkal és egyéb adatokkal lehet bizonyítani, hogy egyrészt az üdülőhelyek, különösen a főváros közelében levők — bár sokkal drágábbak, mint a Stájerországban, a Salzkammergutban és a Karinthiában fekvők és kevesebb kényelmet nyújtanak, mint ezek — évről-évre jobban megtelnek és hogy másrészt mindazon fürdők is, melyek a kor színvonalára emelkedtek — például Bártfa, Herkulesfürdő, Marilla, Pöstyén, Rajecz, Siófok, Szliács, a három Tátrafü-

* Ezt a tanulságos cikket a kintinő szerző az országos forrás és fürdőügyi bizottság megbízásából írta.

red, Trencsén-Teplicz, a fővárosban a Szt.-Lukácsfürdő, a Sösfürdő és a Margitsziget — fokozatosan emelkedő forgalmat mutatnak; egyesekben a forgalom az utolsó tíz évben megkétszereződött. Ha tán a legújabb időben ismét némi stagnáció mutatkozik, ez a mostani válságos anyagi viszonyokban leli magyarázatát.

A forgalom emelkedése ugyan nem mindig egyértelmű a jövedelmezőség megfelelő emelkedésével, de ezt is különböző szempontok szerint lehet megítélni. Egy nagy fürdővállalat például arról panaszkodik, hogy a befektetett tőke, mely nyugoti fogalmak szerint nem mondható jelentékenynek, csak 4 százalékos jövedelmezést A vállalat első korszakában a 4°/o-os tiszta jövedelmet nem tartom kiesőnek és utalok a Svájcra, mely az idegenforgalom tekintetében legelől áll; ott a nagyszámú hotelek átlagos jövedelmezőségét nem becsülik magasabbra. Hány kereskedelmi, ipar- és közlekedési vállalatnak kell kezdetben kisebb jövedelemmel beérnie!

A közönség köréből helyesen hangoztatják azt, hogy a hazai fürdők csak úgy fognak prosperálni, ha a tulajdonosok és bérlők nagyobb befektetésektől nem fognak visszarettenni, és ha nem fogják kívánni, hogy tőkéjük mindjárt kezdetben busásan jövedelmezzen. Csak ilyen befektetésekkel teremthetik meg azt a kényelmet, melyre a fürdővendégek jogos igényt tartanak. Mivel pedig a legtöbb helyen a tőke hiányzik, az államnak volna feladata, arról gondoskodni, hogy a fürdővállalatok a szükséges tőkét amortisationális kölcsön alakjában megszerezhessék, még pedig úgy, hogy a kölcsön kamatjaiért az állam bizonyos összegig kezességet vállaljon. Ezen célra egy nagyobb *hitelalap* volna alkotandó, a mint ezt a balneológiai egyesület által készített és a belügyminiszterium kebelében enqueteszerűen letárgyalt *fürdőtörvényjavaslat* kilátásba vette

Ezen javaslat képezi az egész fürdőügyi mozgalom legfontosabb részét és a mennyiben e javaslat törvénynyé válnék, a fürdők felvirágzásának alapfeltételei meg volnának adva.

A fürdőtörvénynyel párhuzamosan az országos *fürdőfelügyelői intézmény* volna létesítendő; a szakkörök évtizedek óta sürgetik ezen állás kreálását.

Azon körülmény, hogy gyógyfürdőink *túlnagy számban vannak*, ezek fejlődése nem lehet előnyös, mert az erők szétforgácsolásához vezet. A budapesti kir. orvosegyesület balneológiai bizottsága már 1886-ban utalt ezen anomáliára és az orvosokhoz azon felhívást intézte, hogy csak azon fűdőköt méltassák figyelmükre, melyek már bizonyos előhaladottságot mutatnak és ezáltal további fejlődésükre nézve némi garantiát nyújtanak.

Ezt az irányt kellene a jövőben követni és az erők koncentrációja végett az országos actiót csak a nagyobb szabású és előhaladott fürdőkre kellene kiterjeszteni, ezeken kívül még azokra, melyek különlegességük által válnak ki. Ezeket a fürdőket minél tökéletesebben kell felszerelni: hotelekkel, lakóházakkal, gyógyintézetekkel; gondoskodni kell a világításról, az élelmezésről (pensio-rendszer) és a nemesebb szórakozásokról (az örökös cigányzene nem lehet elég); biztosítani kell a rendet és a nyugalmat, szó-

A XII. magyar fürdő-kongresszus.

Budapest, ápr. 13.

val a magyar fürdőket a nyugoti türdők niveaujára kell emelni.

Es még ez sem elég; mert ezeken kívül a la-
zai türdőknek igen nagy szükségük van arra, hogy a
sok helyen tarthatatlan *társadalmi viszonyok* gyökere-
sen megváltozzanak.

Külföldön mindenki tiszteli az érvényben lévő
rendszerabályokat, nálunk mindenütt találkoznak kivált-
ságos „urak“, kik magukat azokon túlteszik. A kü-
lönbözö társadalmi elemek pedig nemcsak hogy ösz-
sze nem forrnak, de meg se férnek egymással, her-
metice elzárkoznak egymástól és igen gyakran egy-
mást zavarják. Ezen társadalmi különválás a leg-
élesebben azon felekezeti túrelmetlenségben jut ki-
fejezésre, mely a polgári osztály egy számottevő ré-
szét elkedvetleníti, elkeseríti, elűzi. Ezekről mondják,
hogy sokat járnak türdőkbe és talán ép ők képe-
zik a külföldi türdők magyar vendégeinek nagy con-
tingensét. A türdők kellő felszerelésén, a kényelem és
a rend biztosításán kívül tehát egészséges társadalmi
viszonyokra van szükség, melyeknek természetes fo-
lyománya lesz, hogy nálunk is úgy, mint külföl-
dön, minden vendég egyenlő elbánásban fog része-
sülni és hogy senkit sem fognak le- vagy kinézni.

Ilyen társadalmi viszonyok megteremtését nem
lehet dekretálni, nem lehet statutumba foglalni; de
egyreszt a türdőigazgatóságok és türdőorvosok sokat
tehetnek ezen tekintetben, másrészt pedig a magasabb
állású, valamint a művelt elemek jó példaadás által
jelentékenyen lendíthetnek a dologon. Gyökeres javulást
várhatnánk akkor, ha türdőink a külföldi vendégek
nagyobb mérvű látogatása által nemzetközi jelleget öl-
tenének.

A detailkérdések közül csak egyet akarok érin-
teni, tudniillik a *reklámat*.

Ismeretes dolog, hogy a hazai türdők a rek-
lámat nem használják ki eléggé; némelyik az egyszerű
hirlapi hirdetésre sem tudja magát elszánni. Utóbbira
nézve nagyon czélszerű volna a homogén türdők egye-
sülése; ilyen czélra egyesülhetnének például a bala-
toni, ilyenre a tátrai türdők. Külföldön a közös hirde-
tések rendszere jól bevált.

A legszolidabb reklámról a *türdőorvosok* gondos-
kodhatnak a türdőkben elért gyógyeredmények és az
ott szerzett tapasztalatok közlése által. Sajnos, hogy a
magyar türdőkben működő orvosok feladatuk ezen ré-
szét csaknem egészen elhanyagolják.

Záradékol felhozom egy előkelő politikai na-
pilapnak azt a nézetét, hogy a magyar türdők for-
galmát nagy dimenziókban csak úgy lehetne emelni
és biztosítani, hogy úgynevezett világfürdőket csak
úgy lehetne itt létesíteni, ha lehetséges volna enge-
délyezni azt, hogy zárt clubokban bizonyos *szeren-
csejátékokat* üzzenek, a mint ez régebben Németor-
szágban történt és Belgiumban, a Svájcban és Fran-
ciaországban még most is aggály nélkül történik.
Ez az eszme mindenesetre megfontolást érdemel és
a mennyiben sikerülne, a törvény és a közmorál
által követelt kautelákat megteremteni, kivitele két-
ségen kívül igen nagy gazdasági előnyökkel volna ösz-
szekötve.

Jolyó év ápril 13-án nyílt meg a *magyar orszá-
gos balneologiai egyesület* tizenkettedik kon-
gresszusa. A királyi orvosegyesület nagytermét
teljesen megtöltötték a kongresszus tagjai, kö-
zöttük *Korányi* Frigyes, *Than* Károly, *Müller* Kálmán,
Högyes Endre, *Tauffer* Vilmos, *Bókay* Árpád, *Klug*
Nándor, *Thanhoffer* Lajos, *Pertik* Ottó, *Fendrassik*
Ernö, *Rigler* Gusztáv (Kolozsvár), *Liebermann* Leó,
egyetemi orvosprofessorok, *Hutyra* Ferencz, az állat-
orvosi főiskola igazgatója, *Onody* Adolf, *Kuthy* Dezső,
Donáth Gyula egyetemi magántanárok, *Tóth* Lajos kul-
tusztiszminiszteri osztálytanácsos, *Boleman* István királyi
tanácsos stb. Az E.K.E. képviseletében ott voltak *Hankó*
Vilmos dr., *Jünker* Sándor, *Strausz* Béla és *Poliány* Zol-
tán dr.

Tauffer Vilmos dr. udvari tanácsos, a kongresz-
szus elnöke üdvözölte a kongresszus tagjait és rá-
mutatott azokra a fontos kérdésekre, melyeknek meg-
oldása a kongresszusnak és a balneologiai egyesület-
nek föladata s hivatva van a magyar türdők ügyét
előmozdítani.

Löv Sámuel dr. főtitkár előterjesztette nagy gond-
dal összeállított évi jelentését, melynek főbb pontjai
ezek voltak: Az egyesület a párisi világkiállításon
aranyérmét kapott. A kiállított becses gyűjteményeket,
(*Hankó* Vilmos munkálatait) az egyes türdők kimuta-
tásait, albumait, képeit és térképeit az egyetemi gyógy-
szertani intézetnek engedte át az egyesület a tanítás
czéljaira. Az egyesület igazgatósága behatóan foglalko-
zik a magyar ásványvizek kivételének kérdésével. A
kolozsvári kereskedelmi kamarának azt az indítványát,
mely az ásványvizes üvegek irtartalmát és minőségét
egységessé kívánja tenni, az igazgatótanács nem pár-
tolja. A türdő-törvény javaslatának sorsát az igazgató-
ság figyelemmel kísérte s jelenti, hogy e fontos javas-
latnak az országgyűlés elé való terjesztése azért ké-
sík, mert a javaslat pénzügyi részét a pénzügyminisz-
terium még nem dolgozta ki. Az egyesületnek három-
százhatvanhét tagja van. *Edeskuty* Jenő pénztáros az
egyesület vagyoni viszonyait s a jövő évi költségve-
tést ösmertette.

Ezután a közgyűlés ötszáz korona jutalmat tü-
zött ki egy pályamunkára, melynek tárgyául az olda-
toknak (mesterséges ásványvizeknek) a természetes ás-
ványvizek élettani és gyógyító hatásával való összeha-
sonlítását tűzték ki. A pályázati kérdés föltevését *Bo-
kay* Árpád dr. elnökletével *Than* Károly, *Liebermann*
Leó és *Hankó* Vilmos tagokból álló bizottságra bízták.

Miután a közgyűlés a tisztviselőknek a fölmen-
tést megadta és működésükért nekik köszönetet szava-
zott, megkezdődtek a kongresszus előadásai.

Györy Tibor dr. egyetemi magántanár volt az
első előadó, aki *Ásványvizeink történetéből* czim alatt
igen érdekes és tanulságos előadást tartott. Történeti
adatokból kimutatta, hogy már Mária Terézia és II.
József császár idejében is voltak törekvések a magyar
ásványvizek terjesztése érdekében, de azért ma is csak
ott vagyunk, hogy külföldi türdőkbe járunk és kül-
földi ásványvizet iszunk. Indítványozza, hogy az egye-
sület adjon ki tárczában hordható olyan lapokat, me-
lyek a külföldi ásványvizeket helyettesítő magyar ás-
ványvizeket tüntessék föl könnyen áttekinthő táblázatban.

Kármán Samu dr. a fertözö gyermekbetegségek
kérdéséről a türdő- és nyaraló-telepeken, különös te-
kintettel a számarhurutra, tartott előadást és azt aján-
lotta, hogy a türdővendégektől követeljék annak az
igazolását, hogy gyermekeik ragadós betegségben nem
szenvednek. A számarhurutos gyermekek számára kü-

lön telepek berendezését ajánlja, mert igen sokszor terjesztői e bajnak az egészséges fürdőző és nyaraló gyermekek között.

Váradi Gyula siófoki fürdőigazgató a hazai fürdők reklámgyéről tartott előadást. Szükségesnek mondja egy *Fürdő Ujság* kiadását, melyet a fürdők szubvenczióval támogatnának és a fürdők vendégjegyzékét rendszeren közölné, úgy, hogy a fürdőknek nem kellene egyenként külön vendégjegyzéket kiadni.

Arányi Zsigmond dr. a fürdőkezelés, főleg a konyhasós fürdőkezelés gyógyító hatásáról szólott olyan betegségeknek, a melyeknek a higanykezelés dívik.

E tárgyhoz *Weyner* Emil dr., *Tausz* Béla dr. és *Rottenbiller* Ödön dr. szólottak hozzá és azt vitatták, hogy a fürdőkezelés nem pótolhatja a higanykezelést.

Ezzel a kongresszus aznap ülése véget ért.

Délután a kongresszus tagjai közül mintegy nyolczvanan kimentek a budakeszi *Erzsébet-Szanatoriumba*, a hol *Korányi* Frigyes dr. főrendiházi tag és *Kuthy* Dezső dr. igazgató-főorvos fogadták és kalauzolták a kongresszus tagjait, a kiket meglepett ennek az intézetnek mintaszerű berendezése. *Kuthy* Dezső dr. tanár tanulságos előadásban magyarázta és mutatta be az intézetet. Két órai ott időzés után a kongresszus tagjai *Korányi* tanár és *Kuthy* igazgató éltetésével búcsúztak a páratlanul szép helytől.

A kongresszus tagjai a következő napon is szép számmal jelentek meg a kir. orvosegyesület termébe. *Tauffer* Vilmos dr. tanár udvari tanácsos a kongresszus tagjai kirándulásáról emlékezett meg és meleg szavakban ünnepelte a sanatorium megteremtőt, *Korányi* Frigyes tanár főrendiházi tagot és *Kuthy* Dezső dr. igazgató főorvost. Ezután megkezdődtek az előadások.

Aausz Béla dr. csizi fürdőorvos a csizi fürdővizéről tartott előadást. Előadása keretében a mester-séges ásványvizekről is szólott és lehetetlennek mondta a természetes ásványvizeknek a pótlását, *Vosinszky*

István dr. a balfi lithum tartalom ásványvizekről értekezett. *Rigler* Gusztáv dr. kolozsvári egyetemi tanár az ásványvizek dugaszolásáról szólott és előadta, hogy számos vizsgálatának az az eredménye, hogy a parafadugó vilóságos melegágya a tömördek bacillusnak. Rendkívül érdekes és tanulságos előadásából azt a következtetést vonja le, hogy az ásványvizek dugaszolására légmentes, szervesen anyagból való dugót kell használni. *Weinberger* Miksa dr. a budapesti munkás betegpénztár hidegvíz-gyógyintézetének főorvosa a neuraszténia gyógyításáról tartott előadást. A délutáni előadók között az első *Marschalkó* Tamás dr. kolozsvári egyetemi tanár volt, aki a fürdőgyógymódnak a borbajok gyógyításában való szerepéről szólott nagyon érdekesen. *Rottenbiller* Ödön dr. trencséntepliczi fürdőorvos az iszapkezelésről referált, ezerkétszáz esetnek a tanulságát vonva le. *Weisz* Ede dr. pöstyéni fürdőorvos a csúzos bajok lázas formájával foglalkozott. *Bossányi* Béla dr. fürdőorvos az ízületi bajok fürdőkezeléséről értekezett. *Bolemann* István dr. királyi tanácsos, fürdőorvos a magyar fürdők statisztikájából közölt érdekes adatokat. Az 1900-ik évben százyolczvan magyar fürdőben 81.526 állandó és 83.987 ideiglenes — összesen százhatvanötezerötsháztizenkét fürdővendég fordult meg. Ezzel a kongresszus véget ért. *Tauffer* Vilmos dr. udvari tanácsos, elnök megköszönte a tagok rendkívüli érdeklődését és buzdította őket, hogy a jövő évi XIII-dik kongresszusra készüljenek elő.

Este kilencz órakor a kongresszus tagjai az István főherczeg-szállóban áldomásra gyűltek össze. A felköszöntök sorát *Tauffer* Vilmos elnök kezdte meg, a balneológiai-egyesület fölvirágzására ürtve poharát. Ezután még számosan mondottak felköszöntőt; a legtöbb felköszöntő a magyar fürdő-ügy kiváló és lelkes pártolói: *Tauffer* Vilmos dr. udvari tanácsos elnököt, *Bókay* Árpád dr. professzor-alelnököt, *Lév* Sámuel dr.-t, az egyesület fáradhatatlan főtítkárárt és *Bolemann* István dr. királyi tanácsost ünnepelte.

Különfélék.

E. K. E. fürdő-iroda.

Székesfővárosi osztályunk márcz. 22-én tartott gyűlésén foglalkozott a Budapesten szervezendő *fürdő-iroda* ügyével. Az erre vonatkozó előterjesztés így szól:

Igen t. választmány!

Egyesületünk alapszabályszerű egyik feladata a hazai fürdők felendítése. Ezt pedig egyesületünk csak társadalmi úton érheti el; ha a fürdőző közönségben felébreszti a vágyat hazai fürdőink iránt; ha lehetővé teszi azok megismertetését, propagandát csinál s a közönség számára hozzáférhetővé teszi a fürdőkre való utbaigazítást. Egyesületünk ennek tudatában elhatározta, hogy itt az ország szívében, a hon-

nan nyáron a tehetősebb közönség a szélrózsa minden irányában fürdőzni megy, a fővárosi osztály titkári hivatalával kapcsolatosan irodát állít fel, mely iroda teljesen díjtalanul a közönség rendelkezésére áll, útbaigazítással szolgál az egyes fürdőket illetőleg, prospektusokat ad az érdeklődőknek s megtesz mindent, hogy a közönségben felkeltse a vágyat hazai fürdőink látogatására. Központunk erről az újtásról körlevélben az összes hazai fürdőket is értesítette. A titkári hivatal gondoskodott arról is, hogy a lehető legrövidebb idő alatt egy teljes törzskönyvet szerkesszen az összes hazai fürdőkről, mert az egyik napilapban valószínűleg a dolgok nem tudása folytán, az a vád hangzott fel, hogy egyesületünk a fürdőikkel nem foglalkozik. Központunknak ez az intézkedése, e czikk-

nek legélénkebb czáfolata. Midőn ez intézkedést a t. választmány tudomására hozom, kérem, hogy ezt saját ismerőseik körében terjeszteni sziveskedjenek, mert irodánk bárki-
nek a legnagyobb készséggel áll rendelkezésére, mint fentebb hangsúlyoztam, teljesen díjtalanul. Ezzel a fontos intézkedéssel a közönség meg lesz kimélve az egyes fürdőkkel való sokszor hosszadalmas levelezéstől s fáradság nélkül tudja meg azt, a mire szüksége van. Kapcsolatosan azt is jelentem, hogy az egyes fürdők 10—50% kedvezményt engedélyeztek az E.K.E. tagoknak, melyeknek kimutatását köriratban fogjuk a tagokkal közölni. Itt jegyzem meg, hogy a központ segítségével Hankó Vilmos dr. alelnökünk az erdélyi fürdőkről egy zsebkönyv alakú ismertetést ad ki, mely nemso-kára megjelenik. (Általános helyeslés

Löw Tivadar dr. indítványozza, hogy e fontos újítás közöltessék a hason irányú egyesületekkel is, így az országos balneológiai egyesülettel, mely már 12 év óta dolgozik a hazai fürdők érdekében s mely egyesület a jövő hónapban tartja kongresszusát Budapesten. Ez indítvány elfogadtatik azzal, hogy egyesületünk szintén vegyen részt a kongresszuson.

Az Országos Balneológiai Egyesület ez irodára vonatkozólag a következő körlevelet bocsátotta ki:

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület székfővárosi osztálya fürdő-irodát létesített, melynek vezetésével az osztály titkára, *Polidány Zoltán* úr lett megbízva.

A fürdőiroda a közönség számára tudakozódó hely lesz, a hol minden hazai fürdőre vonatkozó adat bárkinek díjtalanul rendelkezésére áll. Ezen célra az irodában az összes hazai fürdők törzskönyve lesz betekintheső; a törzskönyv dr. *Hankó Vilmos* tanár úr közreműködésével most készül. Az iroda azonkívül a fürdők dolgaiban és megbízásaiban el fog járni, a hírlapokban a fürdőkorról megjelenő közleményeket figyelemmel fogja kísérni stb.

A fürdőknek nyújtandó szolgálatokért minden fürdő évi száz korona hozzájárulásra volnalkötelezve.

A balneológiai egyesület gazdasági osztályának értekezletén a fürdő-iroda létesülése örömmel üdvözöltetett, mert annak szüksége régen érezhető.

Az értekezlet különös súlyt fektetett arra, hogy az iroda oly kiváló erkölcsi testület védnöksége alatt áll, a minő az Erdélyi Kárpát-Egyesület, minthogy abban a megbízható ügykezelés garantiáját látja.

Az osztály megbízásából történik, midőn ezennel a t. érdekelteket az iroda létesüléséről értesítjük; a részletek megállapítását és közlését természetesen az iroda vezetőségére bizzuk.

Meg kell jegyeznünk ezen alkalommal, hogy a balneológiai egyesület igazgatótanácsa behatódobban fog foglalkozni a kebelében felmerült azon javaslattal, hogy a hasonló egyesületekkel egyetértőleg módot keressen arra, hogy a hazai fürdők részére nagyobb szabású és hatáskörű központ létesíttessék.

Budapest, 1902. évi május hó 1.

Hazaftui üdvözléssel

Az országos Balneológiai Egyesület igazgató-tanácsa:

Dr. Löw Sámuel, Dr. Tauffer Vilmos,
főtítkár. elnök.

FÜRDŐK.

Ujítások az előpataki fürdőn.

Előpatakán az idén nagyban készülnek a szezonra. A múlt évben tudvalevőleg a szezon derekán nagy felhőszakadás rendkívülkárokat okozott. Az Árapatak emberemlékezet óta ily mérvű pusztítást sohasem vitt végbe. A hegyekről lehömpölygő vízáradat tömértelen fát sodort ki tövestől és a rohanó ár medréből kiszorúlva méternyi magasságban behatolt a lakóházakba, fürdőházak és vengéglőkbe és a hirtelen támadt árvíz szétrombolt, zúzott mindent. A patak fölött készített faburkolatot elsodorta, bútorokat, koscsikat, élelmiszereket irtalmatlanul magával sodorta az ár és pár óra alatt megsemmisítette a fürdőidényhez fűzött összes szép reményeket.

Ezen nagy csapás teljesen kiheverve ma sincsen. Az Igazgatóság éjjel-nappal, nagy erővel buzgólkodik a nagy pusztítás nyomainak eltörlésén. Lehordatja az ár által ott hagyott iszapot, újonnan javítja és festeti ki a lakó és vendéglőhelyiségeket, új és tartós burkolatot készített a fürdőtelepen végig kanyargó szeszélyes patak mentén. E célból vasgerendákra meunier-lapokat fektetnek és így a patak felett díszes sétatnyt készítenek; gondoskodás történik arra nézve is, hogy esetleges

újabb árvíz esetén a patak által elsodort fák a fürdő területére ne juthassanak; az árvíz ellen teljesen védekezni ez idő szerint nem lehetséges ugyan, de hasonló károk, mint a tavalyiak — a jövőben kikerülhetők lesznek a tett intézkedések folytán.

A zene-pevillonnal szemben volt két dísztelen házikót az ár elsodorta; a fürdő-szövetkezet e területet megvásárolta és igen szépen parkirozta. Ezen a székely ház közvetlen szomszédságában elterülő szabad tér számos kényelmes padsorával, szép kilátásával a közönség kedvelt találkozó helye leend.

Nem hagyhatjuk említés nélkül az Igazgatóság azon határozatát, hogy számolva a kor követelményeivel, e tavasszal elhatározta, hogy ez idén a modern fürdőügyi berendezéseket mind meghonosítja Előpatakán. Ámbár a jövőben is a fürdő páratlan gyógyítóhatású forrásai, — az ivógyógymód fog a fürdőn dominálni, — de e mellett a többi fontos gyógytényezők is fel fognak használtatni a fürdőre jövő betegek és üdülők érdekében.

A régi fürdőház egyik szárnyában teljesen és modern berendezésű hidegvízgyógyintézet állittatik fel; a Kneip-kúrára és a vízgyógymód minden formájára meg lesz tehát adva Előpatakon is a mód és alkalom. Ugyancsak fokozatosan be lesz rendezve már ez idén egy gyógytorna-terem, gyógyító osztály, nap és légtürdők, mindezen gyógytényezők berendezése, a tavaly létesített gyógy-konyha szakszerű vezetésére *Kelen József dr.* fővárosi ismert szakorvost nyerték meg, aki ez idénytől fogva átvette a fürdő orvosi vezetését. Az ő fürdőorvosi szakösmerete és fáradhatlan buzgalma garanciát nyújt arra nézve, hogy Előpatak fürdő ismét szép virágzásnak néz eléje.

Levelező.

Szováta.

Sindor János Maros-Torda vármegye lelkes főispánja értekezletre hívta meg a székelyföld fejlődése iránt érdeklődőket s ezt az értekezletet márcz. 10-én délelőtt tartották meg Marosvásárhelyt.

Az értekezleten a város, a megye és a szomszédos vármegyék-ből száznál többen jelentek meg s az értekezlet folyamán kimondották, hogy *Szováta-fürdő* fellendítését székely kérdésnek tekintik.

Elhatározta az értekezlet, hogy mozgalmat indít Marosvásárhely és Szováta közt vasút létesítésére. A fürdőevad alatt közvetlen vasúti összeköttetést fognak kérni Budapest és Szováta között, *Marosvásárhely, Balavásár, Szováta és Sóvárád* között pedig rendes kocsijáratokat tartanak fenn. A turista-ság elhanyagolt ügyeit is rendezni fogják, turista utakat és menedékházakat létesítenek s közreműködésre a vármegyét és az E. K. E.-t fel fogják kérni.

A fürdőhelyen kizárólag székely háziipari emléktárgyakat fognak árúsítani. A tulajdonost felkéri, hogy hidegvízgyógyító-intézetet is létesítsen és a szegénysorsú tanítóknak ingyen fürdőt adjon, amiben a vármegye támogatni fogja. Az állam-építészeti hivatalt fölkéri a tervek megkészítésére, a megyét pedig, hogy a természeti ritkaságszámba menő Sóhegyeket tegye a fürdőző közönség számára hozzáférhetővé.

Az értekezlet elhatározta végül, hogy a fürdő ismertetésére felolvasásokat rendez s minden erejével azon lesz, hogy a közönség számára kényelmes üdülőhelyeket teremtsen az elhanyagolt, de csodaszép fekvésű Szovátán.

Marostordavármegye főispánja e tárgyban a következő átiratot intézte az E. K. E.-hez:

Az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek
Kolozsvárt.

Folyó évi márczius hó 8-án 132 — 1902. sz. a. a Szováta fürdő emelésére irányuló mozgalom ügyében hozzám intézett nagybecsű átiratára van szerencsém a t. egyesület tisztelettel értesíteni, hogy az abban foglalt szíves ajánlatát a márczius hó 10-én tartott értekezletnek

bejelentvén az ott lelkesedéssel és köszönettel lett tudomásul véve és elfogadva. És csak azt sajnáltuk, hogy az értekezleten nem volt szerencsénk az egylet képviselőjét személyesen is tisztelhetni, hogy vele mindjárt élőszóval megbeszélhettük volna mindazt, mit a fürdő és vidék idegen forgalmának emelése érdekében az egyesület tapasztalaton alapuló szíves tanácsának és támogatásának kikérése mellett teendők és az adott viszonyok között lehetőknek vélünk.

Ugyanis az értekezlet kimondotta, hogy a fürdő emelésének egyik lényeges eszközét látja a turista forgalom kifejlesztésében. Miért is elhatározatott, hogy az ottani közönség, nagybirtokosok (államkincstár, maroszéki havas birtokosság) és közigazgatási szervezet közreműködésének és áldozatkészségének igénybevételével a fürdő körüli sóvidéken és erdőterületeken turista utakat, menházak létesítenek és az idegenek fogadása, útbaigazítása, elszállásolása és kalauzolása iránt gondoskodás tétessék, esetleg a nyár folyamán egy pár nagyobb városból a fürdőre külön vonatokkal kirándulás rendeztessék.

Mindezekről tehát most csak így levélben és általánosságban értesíthetem a t. egyesületet, előre is kérvén, hogy ezen eszmék a maga részéről is megfontolás tárgyává tenni s azoknak megvalósítása körül minket közvetlenül vagy Marosvásárhelyt szervezendő fiókja útján támogatni szíveskedjék.

Marosvásárhelyt, 1902 ápril 1.

Sándor János,
főispán.

Haladó fürdők, ásványvizek.

Fürdőinken serény munka folyik, hogy a tavalyinál előreláthatólag nagyobb fürdőközönséget méltóan fogadhassák. *Kolozsról* írják, hogy a fürdőtelepen a gyermekek számára új medenczét építettek, a parkot bővítették, a lakóházakat, a melegfürdő-kabinok számát szaporították. *Koronon* 4 régi ház helyett újakat, moderneket emelt tulajdonosa; s egy jól felszerelt inhaláló termet épített. Ezzel fontos gyógyító tényező birtokába jutott ez az évről-évre fokozatosan gyarapodó kedves fürdő. Hasonló öröndetes híreket kaptunk *Báznáról*, a hol egy nagy ásványvíz-medenczét építettek, továbbá *Maros-Sz.-Györgyről*, a melynek tulajdonosa sok új beruházást tett, hogy gyógyítóerejű fiatal fürdőjének példátlan felkarolását tölle telhetőleg meghálálja.

Az ásványvizek közül a *bodoki „Matild”*-nak, ennek a nagy jö-

vőjú pompás alkalikus savanyúvíz nek újabb térfoglalásáról értesülünk.

Uj fürdő Erdélyben. Marosvásárhely szomszédságában levő *Hagymás-Bodon* nevű községben gazdag vastartalommal bíró ásványvízforrást fedeztek fel nemrégiben; nagy a reménység, hogy a teljesen elszegényedett község a nemsokára a fölépítendő fürdő révén tisztességes jövedelmi forráshoz juthat. Már meg is alakult a részvénytársaság, mely a fürdő építését tervbe vette, úgy, hogy rövid idő alatt már kényelmes helyiségek fognak a közönség rendelkezésére állani. A forrás vizének chemiai megvizsgálását Ruzicska B. dr. kitűnő chemikusunk vette munkába.

Uj fürdőorvos. Korond fürdő tulajdonosa meghívta *Nagy Albert* drt, a „Jó egészség“ szerkesztőjét fürdője orvosának. Nagy Albert dr. az egészségügyi-irodalom kiváló munkása; benne Korond fürdő lelkes és szakavatott orvost és egészségügyi tanácsadót kap.

ÁSVÁNYVIZEK.

A báznai

(*felső bajom*) *Ehrlich- és Károlyforrások vizének chemiai összetétele.*

(1000 gramm vízben.)

	Ehrlich: gr.	Károly: gr.
Chlornairium (konyhasó)	35·0489	47·1682
Chlorcalcium	0·8047	1·6719
Chlormagnesium	0·5723	0·5458
Calciumbicarbonat	0·4050	0·4212
Vasbicarbonat	0·0959	0·0937
Chlorkalium	0·0890	0·1062
Jódatrium	0·0211	0·0137
Bromnatrium	0·0492	0·0221
Chlorlithium	0·0054	0·0036
Manganbicarbonat	0·0013	0·0019
Calcium sulfat	—	0·0014
Kovasav	0·0638	0·0525
A szilárd részek összege	37·1566	50·1022
Szabad széndioxid	0·5112	0·4203

A báznai Ehrlich- és Károlyforrások — az elemzés tanúsága szerint — a jódban és bromban gazdag haloidforrások közé tartoznak. A források karakterét megszabó alkotórészek: a konyhasó, a jód és brom, stb., ugyanazok az egyikben, mint a másikban. Az alkotórészek mennyiségében azonban jelentékeny az eltérés. Míg ugyanis az Ehrlich-forrásban csaknem kétszazannyi a jód- és brom-tartalom, mint a Károlyforrásban (ez a jód- és brom-tartalom az utolsó analysis óta tetemesen szaporodott), addig a Károly-forrás vizében jóval több a konyhasó, mint az Ehrlich-forrás vizében, s mint valamennyi báznai vízben, a vasnak a haloidvizekben szokatlan nagymennyisége csak tá-

gítja a báznai források gyógyító-hatásának körét.

A báznai Ehrlich- és Károly-forrás vizek a legkiválóbb jód- és brom-tartalmú sósvizek közé tartoznak. Kőnyhasó, jód- és brom-tartalom tekintetében felette állanak az Európa-szerre ismeretes halli (Gunterquelle), ivoniczi (Károly és Amalia-forrás), Kreuznachi, stb. vizeknek. Vízrel hígítva ivásra is alkalmazható. (A sósvíz felhígítására édesvíz helyett célszerűen lehet tejet vagy savót is használni.) Külsőleg használva összetételükhöz képest a következő bajoknak gyógyító orvosságai: görvélykor, csont- és ízületi bajok, bőrbetegségek, köszvény és csúsz, angol kór, női bajok, idegbetegségek, stb.

Budapest, 1901. július 23.

Hankó Vilmos dr., s. k.

A báznai

(felső bajomi) fürdő-iszap kémiai összetétele.

(1000 grammban.)

Vízben oldható:

Vassulfat	4·0302 gr.
Calcium sulfat	7·2098 „
Magnesium sulfat	2·3295 „
Chlormagnesium	1·8441 „
Chlorcalcium	1·2867 „
Natrium sulfat	0·2232 „
Chlornatrium	68·9597 „
Mangan, aluminium	Nyomok
Kovasav	0·1224 „
Hamussav	5·9737 „
összesen	91·9793 gr.

Vízben oldhatatlan:

Viasz és gyanta	7·6589 gr.
Humussav	10·6117 „
Humusszén	10·9808 „
Növényi maradék	216·7808 „
(Gramineák, Carex. sat.)	
	246·0322 gr.

Sósavban oldható:

Vasoxid	39·7015 gr.
Calcium	43·7813 „
Magnesium	2·9812 „
Natrium, Kalium	1·1230 „
Aluminium	Nyomok
Szénsav	69·1794 „
Kénsav	8·6469 „
	165·4133 „

Oldhatatlan rész (Kvarc szemek, csillámpikkelyesek, agyag), vesztesség 496·5752 gr.

A báznai fürdő-iszap összetételére nézve a sós-, vasas-iszapok közé tartozik. A mi országunkban chez hasonló oldható sókban, konyhasóban, vasban, szerves savakban gazdag iszap nincsen. Összetételéhez képest kitűnő anyag borogatónak és iszapfürdő készítéséhez. Az iszap egyes tagokra szorítva, mint lokális fürdő alkalmazható. A bőre nagyfokú ingert képezvén, azt megvörösíti, abban a vérkeringést módosítja, s így módon az anyagcserére befolyást gyakorol. Összetételéből következtetve kitűnő hatású lehet női betegségekben,

görvélykóránál, hűdéseknel, csúznál, köszvénynél, sat.

Budapest, 1901. jul. 25.

Hankó Vilmos dr., s. k.

A sepsi-árkosi

«Gloria-forrás» vizének kémiai összetétele.

(1000 gramm vízben.)

Natriumbicarbonat	0·7881 gr.
Magnesium bicarbonat	0·7129 „
Calcium bicarbonat	0·8278 „
Natriumchlorid	0·0975 „
Kaliumchlorid	0·0248 „
Lithium bicarbonat	0·0174 „
Vasbicarbonat	0·0063 „
Mangan bicarbonat	0·0028 „
Kovasav	0·0447 „
Bórsav	Nyomok

A szilárd alkotórészek összege 2·5223 gr.
Szabad széndioxid 1·6484 „
Szabad széndioxid térfogata 836·3 cc.
A víz hőmérséklete 10·8°C.

Az árkosi „Gloria-forrás“ vize az elemzés tanúsága szerint nagyon értékes alkalikus, földes savanyúvíz, amelyben az uralkodó natrium-, calcium- és magnesium bicarbonatokon s a szabad széndioxidon kívül még a lithiumbicarbonat és a konyhasó is lényeges alkotórészek. Ritka szerencsés az az arány, a melyben ezek az alkotórészek a vízben előfordulnak.

Feltűnő a víznek szokatlanul nagy lithium-mennyisége. Ez a lithium-tartalom egy sorba helyezi az árkosi vizet a legkiválóbb lithion-vizekkel. A salzbrunni (Oberbrunnen), az emsi (Wilhelms-Quelle), a weilbachi (Natron-Lithionquelle), a giesshübli (Otto-Quelle), a fachingeni, wildungeni (Georg-Wictor Quelle) lithiumtartalmánál fogva rendkívül keresett külföldi ásványvizek messze elmaradnak lithium-tartalmukkal az árkosi megett.

Az árkosi víz lithiuma — tekintve azt, hogy a víz sókban nem nagyon gazdag, fokozott mértékben érvényesülhet. A víznek karaktert adó alkotórészei: a jelentékeny magnesium- és natriumbicarbonat-tartalom párosulva a nagy lithiumbicarbonat-tartalommal a víznek nagy gyógyító-hatást ígérnek vesebajoknál, hólyagbántalmaknál, köszvénynél, az emésztő- és légző-szervek hurutjainál.

A víz a szerves anyagoktól s a rothadás termékeitől teljesen mentes, a mi a forrás helyes befoglalásáról s kezeléséről tanuskodik. A forrást a tulajdonos-községtől György József, a repáti és a „bodoki Matild-források“ kezelője vette haszonbérbe. A ki ezeket a forrás-telepeket olyan magas niveaura emelte, Erdélyben és a szomszédos Romániában olyan számottevő forgalmi czikké tette, bizonyára meg fogja találni a módot arra, hogy értékéhez képest az árkosi víz is érvényesüljön.

Budapest, 1901. ápril 12.

Hankó Vilmos dr.

A felső-rákosi

„Mária“-forrás vizének kémiai összetétele.

Az alkotó részek sókká alakítva 1000 vízben.

Calcium bicarbonat	1·6491 gr.
Magnesium bicarbonat	0·8030 „
Natrium bicarbonat	0·7041 „
Natrium chlorid	0·1366 „
Vasbicarbonat	0·0963 „
Kaliumchlorid	0·0496 „
Manganbicarbonat	0·0183 „
Calcium sulfat	0·0174 „
Lithium bicarbonat	0·0009 „
Kovasav	0·1146 „
Bórsav	Nyomok
A szilárd részek összege	3·5899 gr.
Szabad széndioxid	2·7491 „
A szabad széndioxid térfogata	1394·8 cc.
A víz hőmérséklete	10·6°C.

A dr. Dániel Gábor országgyűlési képviselő úr tulajdonát képező felső-rákosi „Mária-forrás“ vize az elemzés tanúsága szerint a földes-vasas savanyúvizek sorába tartozik. A víz kémiai jellemét megszabó calcium, magnesium és vasbicarbonaton, úgy a nagy szabad széndioxid tartalomon kívül a víznek lényeges alkotórésze még a natrium bicarbonat is.

Az uralkodó alkotórészek mennyisége és szerencsés aránya a vizet a legkiválóbb földes-vasas savanyúvizek sorába állítják. Nagy vas-, natriumbicarbonat és szabad széndioxid-tartalma az itt következő összehállításból kitetszően a felső-rákosi „Mária-forrás“ vizét egyenlő értékűvé teszi a hírneves spaari (Südeniere), pyrmonti (Hauptquelle) és schwalbachi (Stalbrunnen) vizekkel.

	Vasbi-	Natrium	Szabad
	carb.	bicarb.	széndioxid
Spaa	0·0771	0·0603	1215 cc.
Pyrmont	0·0770	—	1271 „
Schwalbach	0·0838	0·0206	1571 „
Felső-Rákos	0·0963	0·7041	1393 „

A forrás szakértő befoglalása, berendezése garanciát nyújt aziránt, hogy azt úgy kapják az emberek, a hogy a természet műhelyében készült: kristálytisztán széndioxidtól buzgón; nagy széndioxid tartalma pedig az iránt, hogy előnyös tulajdonságait, összetételét állandóan meg is tartja.

Kellemes csípős ízénél fogva mint élvezeti ital kitűnő; szerencsés összetétele pedig azt sejteti, hogy egyszer jelentékeny tényező lesz az orvosi gyakorlatban. A felső-rákosi „Mária-forrás“ kétségtelenül méltó arra, hogy az orvosok a legnagyobb figyelemben részesítsék!

Felemlitendőnek tartom, hogy az elemzésre küldött vizet — a mellékelt bizonyítvány tanúsága szerint — a község előljáróságának jelenlétében merítették és pecsételték be.

Budapest, 1902. január 22-én.

Hankó Vilmos dr.

a budapesti II. ker. áll. fő-reáliskola chemia tanára.

Az erdélyi fürdők leírása.

Az E.K.E. az 1898-diki balneologiai nagygyűlést elkészítő választmányi gyűlésen s azóta több ízben is ki-mondotta *Az erdélyi fürdők és ásványvizek leírása* című munka újra kiadásának sürgős szükségét.

Az idő a magyar nyelvű munka sajtó alá készítésére elérkezett. Ez idő szerint ugyanis a könyvpiaczon nincsen számbavehető magyar munka, a mely a magyar fürdőkkel és ásványvizekkel foglalkoznék. A fürdőt kereső publikum kizárólag erre a munkára volna utalva. Minthogy a munka különös tekintettel lenne a *székelyföldi fürdőkre és ásványvizekre*; ez a kiadás a székelyügyet is hathatósan szolgálná.

Fürdő- és ásványvízügyünk mai fejlettsége mellett is 80 ezer magyar család időzik évenként a külföld fürdőhelyein. 48 millió koronát képvisel, mit a magyar családok nyaralás, fürdőzés czímen évenként külföldre visznek. Ásványvizet egy millió korona értékben hoznak be; ebből 800,000 koronát Ausztriának adunk leginkább Erdélyben is bőségben levő luxusvizekért. Ezt leginkább annak lehet tulajdonítani, hogy fürdőink, ásványvizeink ismeretlenek. Fürdőleírásaink, prospektusaink vagy elavultak, vagy hézagosak; nyomukon koczkat a fürdőt felkeresni.

Az erdélyi fürdők és ásványvizek érdekében teendő legsürgősebb lépésnek tartotta az E. K. E. balneologiai osztálya azok olyforma leírását, a melyben minden erdélyi fürdőről és ásványvízről megtalálja az olvasó mindazt, a mit — hogy az felkereshesse, használhassa — tudni óhajt. Megtalálja az *úti-irányt, az utolsó vasúti állomást, a fürdőkhez jutathatás módját, a berendezést, az ott reávaró költségeket az utolsó fillérig, a gyógyíthatatást, a forgalomban levő ásványvizek árát, a raktárak helyét, továbbá azt, hogy a fürdő, ásványvíz milyen külföldi fürdőt, ásványvizeket pótol.*

A körülbelül 7 nyom. ív terjedelmű, mindenekfelett praktikus berendezésű, szerkesztésű, zsebkiadás alakú munka a jövő hónapban ke-

rül ki sajtó alól *Hankó* Vilmos dr. tollából. — Felhívjuk a közönség figyelmét e munkára.

A szovátai meleg- és forrókonyhasós tavakról,

mint természetes hőaccumulátorokról. Meleg-sóstavak és hőaccumulátorok előállításáról. Kalcsinszky Sándor-tól. Budapest, 1902.

A Maros-Tordamegyében fekvő szovátai sóstavak a kontinensen párjukat ritkítják nemcsak azért, mert azok igen sűrűek és nagy terjedelműek (az egyik 12.000 négy-szögöl és helyenként 20—30 m. mély), hanem különösen azon sajátságuknál fogva, hogy hőmérsékletük az eddig ismert tavakétól egészen elütő. A tó felszínén ugyanis a víz hideg, alatta pedig a hőmérséklet fokozatosan emelkedik. A maximumot, 60°—70° C-t, elérve a hőfok fokozatosan csökken, az alsó része megint hideg. A középső forró réteg a nagy medvetónál két méternél vastagabb. A sóterület olyan nagy, hogy körüljárásra két teljes óra szükséges.

Hogy a sóstavak meleg vize honnét ered, eddig a fölfogások és magyarázatok különbözők voltak; az egyik hőforrásnak, a másik kémiai folyamatnak tulajdonította. Szerző az elmúlt nyáron egy hónapig tanulmányozta a sósterületeket és nagy számu mérési adataiból s megfigyeléseiből és egy kis meleg tó lecsapolása után, egész határozottsággal kimutatta, hogy a meleg víz nem thermalis eredetű, hogy a fölmelegedést kémiai folyamat nem idézhette elő. Különféle megfigyelések figyelmét oda irányították, hogy *a meleg forrás más, mint a Nap nem lehet.* Ezt a legjobban azzal bizonyította, hogy mesterséges meleg tavakat állított elő. A tiszta tömény sósvíz a naptól nem melegedik föl, de ha a tetejére édes vizet öntött, úgy a víz alsó részében rövid idő alatt tetemesen fölmelegedett, míg a felszíne, miként meleg sóstavainknál, hideg maradt.

A fölmelegedés foka a kétféle folyadék fajsúlyainak különbségétől és az édes vízréteg vastagságától függ. Ezen jelenség magyarázatát olyképen adta, hogy a naptól hoz-

zánk sugárzó meleg jó nagy részét az édes víz és sós víz is elnyeli, de míg a felületen levő édes víz a meleg legnagyobb részét kisugárzás és a víz elpárolgása által anynyira elveszti, hogy az 30° C-nál magasabb nem lehet, addig a sűrű sós vízben felhalmozódott meleg, a nagy fajsúlykülönbség miatt, a tó felszínére nem juthatván föl, emélfogva nincsen megadva az alkalom, hogy az összegyűjtött meleget, miként az édesvíz, elveszítse. Az édesvíz réteg ezenkívül igen rossz hővezető és így a felső réteg nemcsak a közvetítő szerepet játszsza, de egyttal védelmül is szolgál a hővesztés ellen. A reákövetkező napokon az összegyűjtött meleghez újabb meleg járulhat és ez az oka, hogy a meleg a sóstavas vízben 70° C-t is elérhet.

Sóstavaink, valamint a mesterségesen készített melegtavak a nap melegét összegyűjtik és azt hosszabb ideig magukban megtartják, megraktározzák, ezért ezek nem egyebek, mint hőakkumulátorok.

Ezen jelenségnek, az új hőforrásnak az ismerete nemcsak tudományos fontossága, hanem gyakorlatilag is nagy jelentőségű. Kalcsinszky a gyakorlati értékesíthetés tökéletességeig kidolgozott munkájának felhasználásával módunkban van a kolozsi, báznai, tordai, vizaknai sóstavak vizét meleggé, forróvá tenni; hogy ezt tehessük, a tavak felületére édes vizet kell vezetnünk.

A hol annyi a só mint p. o. Kolozson, a hol a sóréteg majdnem a föld színéig emelkedik, nem volna nehéz a sósziklába vágott meleget gyűjtő vízmedencéket készíteni s a meleg vizet a meleg fürdőben felhasználni. A város sok tüzelőanyagot takaríthatna meg ezzel. Ha keresztülvitetnék, Kalcsinszky eléggé nem méltányolható vizsgálatainak egyik praktikus eredménye volna.

SZERK. ÜZENET.**A dugók megpenészedése ellen.**

Hogy a dugón penész-réteg ne képződjék, a palack bedugaszolása után a dugó szárazra törölnendő. Előbb nem szabad a palack szájára kapszulát erősíteni, a míg a dugó felső lapja teljesen meg nem száradt.

